

**Selvmonitorering og selvkonseptsklarhet – forholdet
mellom den pragmatiske og den prinsipielle selvoppfattelse**

(Self-monitoring and self-concept clarity – the relationship between
the pragmatic and the principal self-perception)

Masteroppgave i Kultur, sosial- og samfunnspsykologi

Tony Hallan Micaelsen

NTNU

2012

Veileder: Ute Barbara Gabriel

Innhold

Abstrakt.....	4
Teori.....	5
Hva er selvpresentasjon og inntrykksforvaltning?.....	7
Selvmonitorering.....	15
Selvkonseptet.....	20
Selvmonitorering og selvkonsept.....	28
Metode.....	33
Deltagere.....	33
Materialer.....	33
Analyseverktøy.....	36
Prosedyre.....	36
Resultat.....	39
Lav, midt- og høy-selvmonitorerende individer.....	39
Selvkonseptsklarhet i lav- og høy- selvmonitoreringsgruppene.....	41
Endelig analyse.....	42
Diskusjon.....	43
Hva sier egentlig resultatene?.....	43
Hvordan går dette sammen med hypotese og teori?.....	45

Samfunnsnyttens.....	49
Avsluttende tanker.....	51
Referanseliste.....	53
Appendiks.....	57

Abstrakt

Mennesker er sosiale vesener som på mange måter tilpasser seg gitte situasjoner for å passe best mulig inn. Vi går alle inn for å *inntrykksforvalte* og *selvpresentere* oss selv på den mest ønskverdige måten. Enten det er snakk om klær, smykker, eller duft, vi utspiller alle ideelle roller for varierende anledninger. Noen er mer følsomme for indikasjoner om hvordan oppføre seg og presentere seg enn andre. De som lett fanger opp slik informasjon omtales som *høy-selvmonitorerende*, og er veldig pragmatiske med tanke på atferdsmønster. Folk som ikke tenderer å endre seg noe særlig fra situasjon til situasjon omtales som *lav-selvmonitorerende*, og er mer prinsipielle med tanke på atferdsmønster. Majoriteten av befolkningen er *midt-selvmonitorerende*, og faller imellom disse orienteringene. Fokus på slike sosiokognitive aspekter inkluderer selvet, og spesielt selvets helhet slik vi personlig oppfatter det - det såkalte *selvkonseptet*. Noen er veldig klare på hvordan de oppfatter seg selv, enten det er snakk om ens selv innen hobby, yrke, det sosiale, eller det ideologiske. Andre er mindre klare på slike ting. For å se på dette forholdet ble det gjennomført en statistisk sammenligning mellom et utvalg av lav- og høy-selvmonitorerende individers selvkonseptsklarhet. Hypotesen var at høy-selvmonitorerende ville vise signifikant lavere grad av selvkonseptsklarhet enn lav-selvmonitorerende. Dette stemte, men lav-selvmonitorerende viste samme grad av selvkonseptsklarhet som midt-selvmonitorerende. Resultatene bør ikke generaliseres til øslige/asiatiske befolkninger ettersom premisene for konseptene er annerledes for disse. Opprinnelig var prosjektfokus rettet mot et eksperiment for å se på selvmonitorering og situasjonens påvirkning på selvrapportert selvkonseptsklarhet, men utvalget ble for lite for å gjennomføre dette.

Teori

Mennesker er fleksible sosiale vesener; enten det er snakk om genuine, langvarige endringer, eller imiterte, kortvarige påvirkninger. Vi ”sender” hele tiden ut projiserte forestillinger om hvem vi vil at folk skal tro vi er. Dette får oss selvfølgelig til å høres heller falske og manipulerende ut, men sannheten er at vi er alle forskjellige personer for forskjellige folk. En kan f eks være en sønn, bror, ektemann, far, venn, kollega, sjef, trener, kunde, etc. Alle disse rollene uttrykkes og ”spilles” forskjellig, og vi går inn og ut av dem gjennom hele hverdagen. Vi har også en trang til å ville bli godt likt av våre medmennesker, enten det er i sammenheng med jobb, vennskap, eller kjærlighet. Når vi møter nye mennesker innen disse sfærene tenderer vi å ville fremstille oss i ord og handling på måter som oppfattes favoriserende av motparten. Vi kler oss til spesielle anledninger og formulerer oss antatt korrekt i samsvar med de angitte eller antatte sosiale og situasjonelle konvensjoner. Vi blir gjerne den personen vi tror vil bli tatt best imot.

Slik bevisst selvfremstilling er, som Erving Goffman ville si, et teaterstykke hvor scenen forandrer seg hele tiden, og rollene er mange og varierende. Til og med Shakespeare poengterte dette i *As you like it*, hvor han skrev; “*All the world’s a stage, And all the men and women merely players; They have their exits and their entrances, And one man in his time plays many parts*” (2005, akt 2, scene 7).

Som alle mennesker drar vi nytte av slike forskjellige roller gjennom hverdagen vår som referansepunkter/rammer for antatt korrekt atferd og fremførelse. Vi kler oss forskjellig fra situasjon til situasjon, og vi forholder oss variert overfor forskjellige folk vi møter og samhandler med gjennom hverdagen. Ofte prøver vi å fremstå slik vi vil at samtalepartnern skal oppfatte oss. Denne viljen til å ville presenter seg selv i sitt eget lys er med oss hele livet, men blir etter hvert som vi eldes mer og mer kompleks ettersom en påtar seg nye roller i livet (en vil jo fremheve seg på jobb, med sin hobby, og ellers i ens bekjentskapskrets). Som Robert Ezra Park skrev, “*we come into the world as individuals, achieve character, and become persons*” (sitert i Goffman, 1959. s.20). Som personer er vi tilbøyelige til å påta oss personaer/roller som igjen reflekterer variasjonen i den menneskelige interaksjonsverden. For eksempel foreldres råd til ungdommer på stevnemøte for første gang: ”vær deg selv”, som antageligvis er verdens minst brukte råd/taktikk i slike førstegangssituasjoner.

En vil alltid skinne i et bedre lys og virke snillere, smartere, kulere, eller mer

interessant enn en føler at en egentlig er. Måten vi snakker på, ler på, og beveger oss endrer seg markant i forhold til situasjonen vi befinner oss i. Det da slikt at vi kan snakke om den sosiale fremførelsen/presentasjonen av oss selv som en forvaltningsprosess av våre utsendte inntrykk. Det å tilpasse seg en gitt situasjon blir også en slags kobling mellom personlighet og nærmest automatiske sosialiseringssvar. Goffman argumenterte i 1955 for at vi alle tar del i det å redde andres ansikt. ”Vi nikker i enighet til utsagn vi vet ikke er sanne; vi insisterer på å få oppskriften på desserter vi egentlig ikke likte; vi gir komplimenter til de som er depressive eller frustrerte. Vi gjør slikt fordi det er passende i situasjonen, og er vi velsofisert utfører vi dem på en nærmest refleksiv og gestikulerende måte. Å ikke utføre dem kan skape mismot/besvær” (Jones, 1964. s.49 – min oversettelse).

Noen er mer tilbøyelig enn andre til å endre seg for å passe inn i forskjellige situasjoner. Ikke alle forvalter sine utsendte inntrykk like bevisst og måldrevet som andre. De som er spesielt tilbøyelig til å endre selvpresentasjon er folk som skårer høyt på Snyders selvmonitoreringsskala (Snyder, 1974). Denne måler folks tilbøyelighet til å endre seg for å bli bedre likt av andre eller for å passe bedre inn i forskjellige situasjoner. De med en høy selvmonitoreringsskåre er mer pragmatiske i det at de er sensitive til situasjonsmarkører som forteller dem hvordan de burde oppføre seg. De med lav selvmonitoreringsskåre, på den andre siden, er mer prinsipielle i det at de refererer til inder disposisjoner, holdninger, og preferanser som utgangspunkt for den gitte atferden. Majoriteten av befolkningen havner midt imellom disse et sted (såkalt midt-selvmonitorerings individer), men for denne oppgaven er det mest interessant å se på hvordan de med enten lav eller høy selvmonitoreringsskåre opplever seg selv i forhold til klarhet og konsistens. Denne utvalgsgruppen (lave og høye skårer) utgjør dermed en velegnet målgruppe for forskning rundt selvpresentasjon og inntrykksforvaltning.

Men før vi går nærmere inn på hva selvmonitorering og selvoppfattelse innebærer, er det viktig å vite hvilken plass den har i forhold til selvpresentasjonsspekteret. I tillegg til dette skal vi se på hvor alt dette begynte, og hvor det kommer fra. Det er også viktig å påpeke at selv om tematikken handler om hvordan vi endrer oss for å passe bedre inn, eller bli bedre likt, må det hele tiden understrekes hvor allmenne og vanlige disse prosessene er for oss sosiale vesener. Denne oppgaven handler altså ikke om atferdsmanipulering i negativ poppsykologisk forstand.

Hva er selvpresentasjon og inntrykksforvaltning?

Selvpresentasjon er egentlig en del av *inntrykksforvaltningen*, med fokus på forvaltning av inntrykk som angår en selv. Den andre delen av inntrykksforvaltning omhandler forvaltning av inntrykk som gjelder for steder, objekter eller hendelser (Oxford Dictionary of Psychology, 2003). Selvpresentasjon kan strukturelt deles inn i to hovedformer: *tilegnende* selvpresentasjon (som søker å anskaffe positive eller favoriserende inntrykk angående en selv) og *beskyttende* selvpresentasjon (som søker å hindre negative inntrykk, eller forverring av allerede eksisterende inntrykk) (Arkin, 1981). Disse hovedformene reflekteres i både utsagn, interaksjon og atferd. Det å anse selvpresentasjon som en interaksjonskunst med fokus på det rent verbale blir feil, noe Schneider påpeker ved å si at; ”*det å begrense diskusjoner om selvpresentasjon til verbale utsagn gjør like mye skade til sjangeren som det å diskutere filmskuespill kun på basis av linjene som ytres av skuespillerne*” (Schneider, 1981, s.26 – min oversettelse).

Schneider har gått i dybden for hva selvpresentasjon innebærer, og jeg har valgt å dele hans fire hovedaspekter for selvpresentasjon inn i *perifere* og *sentrale* aspekter for å kategorisere temaet ytterligere. De perifere aspektene består av selvpresentasjonsaspekter som ikke sies eller ytres, men som projiseres og reklameres. Disse er *nonverbal selvpresentasjon* (f eks kroppsspråk, gestikulering, gange, etc), og *artefaktorisk/kunstig selvpresentasjon* (f eks klesstil, smykker, hårsveis, parfyme, paraply/koffert, etc). De sentrale aspektene består av selvpresentasjonsaspekter som direkte sier eller tjener for å hentyde utsagn eller proklamasjoner. Disse er *verbal selvpresentasjon* (f eks samtaletema, toneart, artikulering, etc) og *hensiktsmessig selvpresentasjon* (dette er den hensiktsmessige drivslen bak selve selvpresentasjonen; viljen til å ville forvalte ens inntrykk og presentere seg selv favoriserende) (Schneider, 1981). Hensiktsmessig selvpresentasjon kan være så godt som hva som helst i med det at de brukes for å fremskaffe en spesifikk respons hos andre. De blir absolutt ikke kun brukt i forhold til inntrykksforvaltning, men de er alltid potensielle kilder for informasjon om aktøren, og kan derfor manipuleres for å inntrykksforvalte og selvpresentere.

Jeg har valgt noen hovedaspekter som jeg syntes utgjør de mest åpenbare delene. Jeg vil si at hensiktsmessig selvpresentasjon består hovedsakelig av *sosiokognitive mekanismer* (disse er både bevisste og ubevisste, og omhandler konsepter som selvpersepsjon, selvhandikappende strategier, forsvarsmekanismer, gruppeattribuering, stereotypier og fordommer, selvoppfyllende profetier, rollekongruens, for å nevne noen), og *personlighet* (en

presenterer seg via ens personlighetsmønster med adaptasjoner som gjøres på basis av motivasjon og evner). I tillegg til disse to kommer *motivasjonen* bak presentasjonen (denne, kan en si, utgjør drivslen til å handle på basis av differansen mellom ideelt selvbilde og erfart faktisk selvbildet), og *konteksten/situasjonen* hvor presentasjonen oppstår (hvilket iscenesetter ønsket, motivasjonen og relevansen av å ville eller måtte forvalte ens inntrykk og presentere seg selv favoriserende etter ens egne eller andres standarder/ideelle atferd). Sentrert mellom disse finner vi *selvmonitoreringsaspektet*, som i varierende grad påvirker hvordan vi forholder oss i den gitte situasjonen. Disse er områder jeg mener poengterer de mest vesentlige kategoriene/arenaene innen hensiktsmessig selvpresentasjon. Schneider poengterer ingen av disse konkrete områdene direkte, men de diskuteres indirekte av de fleste teoretikerne bak selvpresentasjon og inntrykksforvaltning (Goffman, 1959; Jones, 1964; Tedeschi, 1981; Snyder, 1987; Schneider, 1981; og Leary, 1996). Det å ekskludere dem fra den helhetlige forståelsen av inntrykksforvaltning eller selvpresentasjon blir på mange måter å ta bort grunnlaget eller utgangspunktet til å forstå en gitt persons individuelle kognisjons- og atferdsmønster.

I tillegg til hvordan vi går inn for å sende ut de riktige signalene (å forvalte inntrykkene våre favoriserende) oppstår det også variasjoner i måten signalene våre blir mottatt på. Vi kan f.eks. sende ut et signal om å ville fremstå som kompetent eller kunnskapsrik på et jobbinterview, men den som mottar signalet oppfatter oss heller som forfengelig og skrytende. Det kan også gå andre veien selvfølgelig, hvor vi vil fremstå som moderate og ydmyke, men blir oppfattet som uambisiøse med manglende selvtillitt. Dette reflekterer det kjente forholdet mellom avsender – beskjed – mottaker, men det blir da heller omtalt som utsendte *primær/kalkulerte inntrykk*, og mottatte/persiperte *sekundærintrykk* som da skaper nye primærintrykk som mottas og tolkes som sekundærintrykk (Schneider, 1981; Leary, 1996).

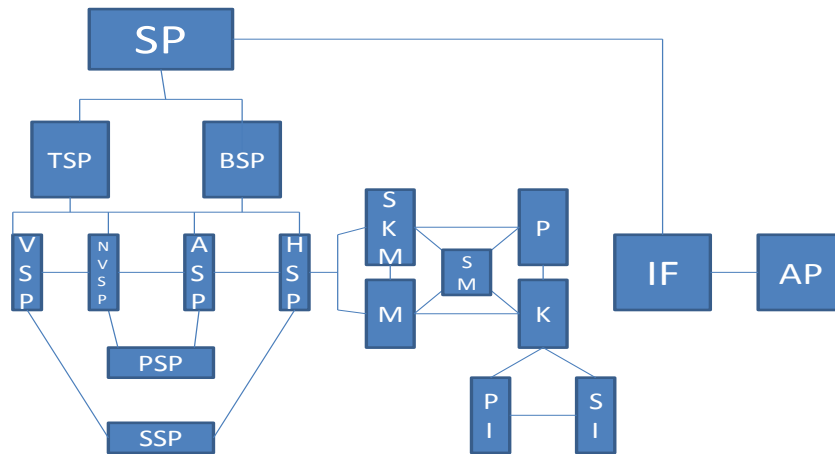
Det intensjonelle bildet/imaget vi vil at andre skal ha av oss blir sjeldent oppfattet slik vi vil at det skal. Det blir alltid endringer når andre tar de oppfattede signalene de får, og sender modererte/endrede signaler tilbake til oss. Vi persiperer og tolker da disse (jfr. sosiokognitive mekanismer, personlighet, og motivasjon som utgangspunkt for hvordan responsene blir), som i tur fungerer som utgangspunktet for neste runde med utsendte signaler, etc. Dette gjensidige forholdet blir da bakgrunnen for kommunikasjonsaspektet til inntrykksforvaltningen. Det vil vel egentlig ikke variere så mye fra et vanlig kommunikasjonsmønster, men hovedforskjellen er det spesifikke fokuset på forvaltning av

inntrykk for å fremstå favoriserende eller ønskverdig av aktørene. En måte å forstå selvpresentasjon på er som *opplysende kommunikasjon*. Det engelske ordet *self-disclosure* er dekkende for dette. Det refererer til graden av informasjon om oss selv som vi tillater andre mennesker å få tilgang til (Oxford dictionary, 2003). Enten det er snakk om det vi sier eller viser om/av oss selv, understrekes noe mens annet tilbakeholdes. Goffman refererte til selvpresentasjon som bl.a. ”over-kommunikasjonen av noen fakta, og under-kommunikasjon av andre” (Goffman, 1959. s.141 – min oversettelse). Dette er et kjerneutsagn bak *self-disclosure*; erkjent sensitiv informasjon om oss selv holdes tilbake på mange måter hvis det går an for individet. Når forsøkspersoner blir fortalt at de kan la visse spørsmålssvar stå ubesvart, eller blir fortalt at de kan velge hvilke selvrapporteringssvar de vil vise andre personer, tenderer de taktisk å ekskludere informasjon fra deres selvbeskrivelse som skaper uønskede inntrykk (Leary, 1993).

Det virker som om hvis vi kan ha en finger med i spillet, vil vi aller helst skinne så mye som mulig. Slik selvpresenterende kommunikasjon trenger ikke nødvendigvis være basert på utsagn, atferd eller klesstil, den kan komme fra våre valgte omgivelser. Fiske og Tylor (1991) sier, ”for å skape et vellykket inntrykk krever rett setting, riktige virkemidler, kostymer, en god del ferdighet, og ofte øvelse – de samme ingrediensene som inngår i hvilken som helst dramaproduksjon” (s. 230 - min oversettelse) Ornstein (1989), f eks, snakker om *sets* (relativt ubevegelige aspekter av det fysiske miljø), *props* (bevegelige objekter i det fysiske miljø), og *lighting* (lysnivået som setter stemningen eller standarden for atmosfæren). Disse fungerer som indirekte former for selvpresentasjon. Det er ikke slikt at folk kun velger møbler, malerier, farger, og bøker/blader for å gi inntrykk, men valgene sier noe om hvordan en vil oppfattes av andre. Det å la andre rundt seg vite at en leser en prestisjefull avis gir signaler om hva en vil at andre skal syns om en. Det finnes mange mennesker som samler kunst for å vise det frem og få skryt, uten egentlig å ha fortjent det. Dette grenser inn på det Cialdini kalte *basking in reflected glory*, hvor en høster anerkjennelse for noe en ikke har fortjent ved å assosiere seg med beundringskilden (Cialdini, 2001). Hele tiden er vi mer eller mindre involvert i et opplysende selvpresentasjonskommunikasjonsmønster, det er bare så vanlig og allment at vi tenker ikke så mye på det.

Et stort område altså, dette selvpresentasjonsfeltet, og for å få et fugleperspektiv over dette intrikate forholdet har jeg konstruert en figur (figur 1) som viser alle de førnevnte konseptenes plass. Med følger en forklaring på initialene.

Figur 1: Oversikt over selvpresentasjonsområdene

IF – inntrykksforvaltning

AP – annen presentasjon

SP – selvpresentasjon

TSP – tilegnende selvpresentasjon

BSP – beskyttende selvpresentasjon

VSP – verbal selvpresentasjon

NVSP – nonverbal selvpresentasjon

ASP – artefaktorsk/kunstig

selvpresentasjon

HSP – hensiktsmessig selvpresentasjon

PSP – perifer selvpresentasjon

SSP – sentral selvpresentasjon

SMK – sosiokognitive mekanismer

M – motivasjon

P – personlighet

K – kontekst/situasjon

SM - selvmonitorering

PI – primærintrykk

SI - sekundærintrykk

(Denne figuren har jeg selv konstruert, og finnes ingen andre steder. De forskjellige aspektene og konseptene ved selvpresentasjon og inntrykksforvaltning er gradvis gjennom de siste 60 årene blitt konkretisert og artikulert, men ingen dekkende modell for helheten eksisterer.

Denne figuren er da mitt forsøk på å gi en komponentmessig oversikt over feltets aspekter og konsepter. Det er viktig å understreke at figuren ikke har en direkte retningsindikasjon, men en burde starte med feltets øverste/første komponent - inntrykksforvaltning. Ellers søker

figuren heller å presentere et slags hierarki hvor de mest basale aspektene følges av mer og mer generelle komponenter.)

Som med alle fag og områder, vil en god forståelse av noe først komme etter en forstår hvor feltet kommer fra. Så etter å ha sett på hva selvpresentasjon og inntrykksforvaltning er, går vi over til å se litt på hvor alt dette kommer fra.

Feltets bakgrunn

E. Goffman

Systematiske studier av hvordan folk presenterer seg på tvers av situasjoner har ikke blitt viet noen spesiell/spesifikk plass i løpet av historien, men filosofer, psykologer og andre litterære personer har veldig ofte vært inne på det i sammenheng med noe annet. Det systematiske studiet av selvpresentasjon begynte først med Erving Goffmans nitidige observasjoner. Han skrev mange tekster om menneskelig interaksjon, men hans hovedbidrag var *The Presentation of Self in Everyday Life* (1959). Goffman er kjent som sosiolog, men hans arbeid hadde ofte mer med sosialantropologi å gjøre enn sosiologi, ettersom hans studier hovedsakelig var antropologiske beskrivelser av hverdagslige interaksjoner i vestlige samfunn, fremfor fjerne stammer i andre kulturer. Goffman er spesielt blitt assosiert med det som kalles for *den dramaturgiske tilnærming*, for hans ivrige bruk av teatriske metaforer, som inkluderte skuespill, roller, kulisser og området bak scenen. Vi spiller alle forskjellige roller på endrende scener som varer kort og lenge. Samtidig er det viktig å påpeke at Goffman ikke argumenterer for at livet kun er en scene, og at mennesker kun er skuespillere. For han var livet som drama ment å være en analogi eller metafor for å klargjøre visse fakta om det sosiale liv. Han mente at det offentlige bildet folk gav, gir andre som interagerer en viss ide om hvordan de forventer å behandles og hvordan de burde forvente å behandle andre. (Leary, 1996).

E. E. Jones

Litt etter Goffmans *The Presentation of Self in Everyday Life*, publiserte en amerikansk psykolog ved navn Edward. E. Jones en bok om innsmitting/smisking, kalt

Ingratiation (1964). Denne boken tok for seg under hvilke forhold mennesker endrer seg på tvers av situasjoner for å gi bedre inntrykk av seg selv. Det at folk smisket seg fremover i livets mange arenaer ble et interessant forskningsutgangspunkt for Jones. Han brukte systematiske eksperimenter på basis av hans tanker om innsmigring, koblet med Goffmans teoretiske innsikt i selvpresentasjonssfæren. Han sa selv at; ”*studiet av inntrykksforvaltning og selvpresentasjon er en integrert del av studiet av interpersonlig persepsjon. Vi kan ikke forstå hvordan folk oppfatter hverandre uten å samtidig forstå dynamikken bak selvpresentasjon*” (Jones, 1964. s.8 – min oversettelse).

Selv om denne uttalelsen på mange måter symboliserer en hjørnestein i forskningen på selvpresentasjon, har det å forstå dynamikken bak selvpresentasjon vist seg å være ganske krevende og til tider misforstått. Mens Goffman fokuserte på å observere og beskrive sosial interaksjon, var psykologene mer interessert i å fokusere på de kognitive aspektene rundt hvorfor folk føler behov for å forvalte sine inntrykk, og å se nærmere på under hvilke forhold selvpresentasjon forekommer og endrer seg. Dette forskningsfokuset fikk motgang fra to hold: 1) trenden i forskningen anså studier av selvpresentasjon som studier av manipulerende atferd, og 2) det viste seg vanskelig å intervju folk om emnet; folk likte ikke tanken på å snakke om seg selv som manipulerende og falske (Leary, 1996). Når han tenkte på det å forske på selvpresentasjon reflekterte han; ”*men kunne ikke intervjuet eller den detaljerte fenomenologiske utforskning av erindrede hendelser av smiger og konformitet brukes som forskningsmetode? Det er vår forståelse basert på et antall uformelle forsøk på dette, at intervjuet ikke er spesielt fruktbart. Innsmigring og relaterte emner fungerer slikt at de skaper defensive reaksjoner hos ethvert intervjuobjekt¹. Selv om en kunne overkomme det offentlige/eksterne aspektet av denne defensive fasaden ved å stille behendige spørsmål, ville en fortsatt måtte hanskes med problemene knyttet til selvbedrag og rettferdiggjørelser*” (Jones, 1964. s.14-15 – min oversettelse).

For å overkomme denne hindringen bestemte Jones og hans kollegaer seg for å bruke eksperimenter med fokus på hvordan folk internaliserer atferd som ikke har vært representativ for dem (Jones, 1964). Denne måten å kontrollere de sensitive reaksjonene på via eksperimenter satte standpunkt for hvordan forskning på selvpresentasjon og inntrykksforvaltning kom til være i psykologien.

---

¹ Jeg har selv under min bacheloroppgave erfart dette problemet, og kan understreke at intervjuer ikke egner seg for dette forskningsfokuset.

J. T. Tedeschi

En annen stor bidragsyter var James T. Tedeschi, og på slutten av 1960-tallet begynte han og to av hans studenter (Schlenker og Bonoma, som også er kjente teoretikere på emnet), å tvile på Festingers teori om kognitiv dissonans. Tedeschi var opprinnelig en sosialpsykolog interessert i læring og motivasjon, men ble interessert i politisk makt under den turbulente politiske perioden i Amerika på 1960-tallet. Han merket seg at enkelte nasjoner ville gi inntrykk av å være en trussel (å opptre mektig), uavhengig av om de faktisk hadde resurser til dette. Dette forholdet gjorde han kjent med og interessert i inntrykksforvaltning (Leary, 1996). Tedeschi og studentene hans så det at mange atferdseffekter som psykologer har forklart via kognitiv dissonansteori var egentlig resultater fra selvpresentasjonseffekter. De gikk igjennom forskningslitteraturen på feltet og konkluderte med det at det var lite bevis for at holdningsendringene oppnådd i disse studiene kun var resultatet av subjektens erfaring av kognitiv dissonans. De mente heller at holdningsendringer etter holdningsavvikende atferd forekommer fordi subjektet er opptatt av å opptre konsistente overfor andre (Tedeschi, Schlenker, & Bonoma, 1971; Tedeschi, 1981; Leary, 1996). En ting er å endre holdning for å fjerne ubehaget som kommer ved å handle imot ens opprinnelige holdninger, men en må også understreke det eksterne behovet vi har for å gjøre dette. Deres bidrag hjalp til med å påpekte den sosiale effekten av andres tilstedeværelse på *hvorfor* vi føler behov for å endre holdning eller atferd. Uten å ha direkte endret sosialpsykologiens måte å tenke på, inspirerte i alle fall Tedeschis tanker om forholdet mellom inntrykksforvaltning og situasjonspåvikning mange andre teoretikere. Men viljen til å ville fremstille seg som en konsistent person på tvers av situasjoner viste seg å bli påvirket av enda mer enn dette.

M. Snyder

I 1987 publiserte Mark Snyder en av de mest forskningsmessige anvendbare bøkene om selvpresentasjon og inntrykksforvaltning - *Public Appearances/Private Realities. The Psychology of Self-Monitoring*. Denne boken fokuserte på personlighetsmønstrene til folk i forhold til selvpresentasjon. Snyder hadde lagt merke til at mange mennesker hadde et spesielt internt bilde av seg selv, men projiserte ofte et helt annet bilde til den eksterne verden. Armert med kunnskap om selvpresentasjon og inntrykksforvaltning slo det han at viljen til å ville forvalte ens inntrykk ikke nødvendigvis bare avhenger av situasjonsrelevansen for et gitt individ, men også preges sterkt av individets personlighet. Med dette konstruerte han det som i dag er kjent som *The 25-Item Self-Monitoring Scale*. Denne består av 25 sann/falsk

selvdeskriptive utsagn som blant annet beskriver holdninger til situasjonspassende selvpresentasjon, årvåkenhet til sosiale markører for situasjonspassende selvpresentasjon, evne til å kontrollere uttrykt atferd, bruk av selvpresentasjon i bestemte situasjoner, og situasjonsavhengig endring av uttrykt selvpresentasjon (Snyder, 1987). Hovedsakelig deles spørreskjemasvarene inn i tre personlighetsgrupper; lav-selvmonitorerende, middels-selvmonitorerende, og høy-selvmonitorerende. Vi er alle i varierende grad selvmonitorerende, men (som indikert tidligere) det er som regel kun de som faller inn i den lave og høye kategorien som er av forskningsmessig interesse.

Nyere tider

Etter Snyders bidrag til feltet er det lite nytt av det revolusjonerende slaget. Forskere som Mark R. Leary og Andrew J. Dubrin har bidratt med å skrive noen innsiktsfulle bøker og artikler om feltet, som utenom å drøfte feltet også har gitt mye ny innsikt og kunnskap på feltets mange underområder. Learys forskning har i stor grad vært rettet mot selvet og dets relasjon til det sosiale (Leary, 1996; 2007), mens Dubrins forskning heller er rettet mot arbeidslivets image-forvaltning (Dubrin, 2011). I tillegg til dette publiseres det i ny og ne varierende artikler på feltet som på mange måter er med på å litt etter litt belyse selvpresentasjonsrelevansen for forskjellige psykologiske emner.

Hvorfor så lite forskning?

Sammenlignet med andre felter i psykologien er dette feltet et heller avsidsgjort område. Den gjennomsnittelige introduksjonsboken i sosialpsykologi inneholder som regel kun et avsnitt eller to om feltet, hvis i det hele tatt. Så hvorfor så lite forskning på området? Leary spurte fire prominente forskere (Jones, Tedeschi, Schlenker og Baumeister) om hvorfor selvpresentasjon var viet så lite oppmerksomhet og interesse i psykologien. Han fikk fire forklaringer: 1) En del av grunnen er at selvpresentasjon anses som manipulerende og løgnaktig på overflaten for de fleste mennesker. 2) I løpet av de siste 20 årene har sosialpsykologien vært dominert av en interesse for kognitive prosesser som f.eks. attribusjon, personpersepsjon og sosial kognisjon, mens motivasjonsaspektet havnet i bakgrunnen. 3) På 70-tallet ble mange forskere frustrerte over det at selvpresentasjonsteoretikere fremla inntrykksforvaltning som et alternativ til aksepterte forklaringer på mange interpersonlige fenomener (Leary, 1996). Det å utfordre en del forskeres teoretiske overbevisninger gjorde

ikke selvpresentasjonsperspektivet særlig populært innen akademiske kretser. Som Baumeister uttrykte det; ”*it was greeted and treated like a rude bastard relative at a family gathering*” (Leary, 1996. s.9).

Dårlig representasjon

Selv om selvpresentasjonsteoretikere utforsket feltet på en vitenskapelig måte, ble diskusjonen av funnene oppfattet av utenforstående som en slags poppsykologisk strategiredegjørelse for hvordan en kunne manipulere andre. Selvpresentasjon og inntrykksforvaltning ble sett på som temaer for politikere, reklamefolk og forretningsfolk snarere enn for psykologer (Leary, 1996). Når en søker etter selvpresentasjon- eller inntrykksforvaltningstitler på internett kan en ikke unngå å sitte igjen med en følelse av at dette er et felt gjennomsyret med manipulasjonstaktikker. Problemet er bare det at lite akademisk forskning på området blir belyst. I stedet for å understreke det *allmenne* ved selvpresentasjon, fokuseres det på hvordan en kan *overkomme* det gjennomsnittelige ved å gi en heller falsk, dog ideelt sett vellykket presentasjon av en selv, noe som igjen er med på å forsterke det negative stigma som feltet har fått. Slike såkalte selvhjelpsbøker gir feltet et dårlig omdømme fordi de ikke poengterer hvor viktig og normalt dette er for oss mennesker som sosiale vesener – det fokuseres nesten bare på en kontinuerlig kamp om å oppnå en ideell inntrykksfantasi.

Feltets forskning peker i dag på et mer integreringsmessig fokus, hvor en søker å se i hvilken grad selvpresentasjon er involvert i forskjellige sosiale omstendigheter, og hvordan forholdet mellom selvpresentasjon og sosial kognisjon/motivasjon gjensidig påvirker hverandre i det hverdagslige og ved det høytidlige. Det er få områder i dagens psykologi som ikke kan diskuteres eller utforskes nærmere ved bruk av selvpresentasjon og inntrykksforvaltning. Som så meget i psykologien er det ingen klare grenser som skiller et område fra et annet, kun forskningsfokuset.

Selvmonitorering

Når vi nå har sett på hva selvpresentasjon og inntrykksforvaltning er, samt hvor det kommer fra, er det på tide å fordype oss i det aspektet av selvpresentasjon som er oppgavematikken, *selvmonitorering*. Som allerede påpekt, er det tre hovedgrupper innen

selvmonitorering; lav, middel, og høy. Vi er alle i en viss grad selvmonitorerende, men de som faller inn i lav- og høygruppen fremstår som sagt forskningsmessig mest interessant. La oss ta en titt på hva disse ytterpunktene i detaljert form innebærer.

Høy-selvmonitorerende individer

Høy-selvmonitorerende individer er, i følge Snyder, ”folk som er spesielt sensitive til tegn/markører på hva som er passende i situasjonen i forhold til personens sosiale atferd. De bruker så disse tegnene/markørene som retningslinjer for monitoreringen av uttrykt atferd og selvpresentasjon” (Snyder, 1987. s.14 – min oversettelse). Høy-selvmonitorerende individer vil bruke betydelig mer innsats i sosiale situasjoner for å lese og forstå andre i deres søken etter informasjon som kan hjelpe dem i å velge egen selvpresentasjon. Dette brukes til å skreddersy et offentlig bilde som passer til de sosiale omstendighetene ved hjelp av inntrykksforvaltning. Private holdninger og følelser blir ikke nødvendigvis med i denne fremtredelsen, fordi ord og handlinger velges mer taktisk etter situasjonsomstendighetene (Snyder, 1987).

Høy-selvmonitorerende individer ser ut til å ha en *pragmatisk* oppfattelse av selvet som definerer identiteten ut i fra spesifikke sosiale situasjoner og korresponderende roller. Deres selv er et fleksibelt ”meg” for de enkelte situasjonene. Høy-selvmonitorerende individer skaper en slags persona ut i fra rollen de ”spiller”. Når spurt om hvem de er kan de svare ut i fra situasjonsrollene de har i hverdagen, ”jeg er en student”, ”jeg er en fotballspiller”, ”jeg er en pianist” etc. heller enn ved bruk av navn og personlighetsbeskrivelser (Snyder, 1987). I med det at høy-selvmonitorerende individers selv i stor grad består av et repertoire av roller de spiller, samt hvordan og hvorfor de burde spille disse rollene; hvordan bruker da høy-selvmonitorerende individer slik kunnskap for å planlegge og veilede handlingene deres i sosiale situasjoner? Snyder tenker seg her at de bruker sin store mengde tilpassningskunnskap for å velge selvpresentasjon som passer situasjonen. Han skriver, *”skal de holde en forelesning kan de se for seg et bilde av en intellektuell rolle for å hjelpe dem få frem akkurat riktig kombinasjon av seriøse, tankefulle, og reserverte atferder. På en fest, f eks, kan de komme til å trekke på deres forståelse av den ekstroverte rolle for å skape en blanding av vennlig, sosial, og utadvendt atferd for å møte situasjonskravene/forventningene”* (Snyder, 1987. s. 49 – min oversettelse).

Når høy-selvmonitorerende individer må velge handlinger i en gitt sosial situasjon, vil de, hypotetisk antatt, konstruere et mentalt bilde av den ideelle persona. Dette bildet, med dets

informative detaljer, gir et slags *manus*, eller *atferdsplan* å følge. Denne ideelle persona kan være basert på en bekjent, en kjendis, eller rett og slett en karakter fra tv eller litteraturens verden (Snyder, 1987).

Lav-selvmonitorerende individer

Lav-selvmonitorerende individer er, på den andre siden, mindre opptatt av sosial informasjon om situasjonelt passende selvpresentasjon, og har ikke et høyt utviklet repertoire av selvpresentasjonsferdigheter. Som Snyder sier, ”*han/hennes uttrykte selvpresentasjon blir funksjonelt kontrollert av indre holdninger, disposisjoner, og verdier heller enn å bli formet for å passe situasjonen*” (Snyder, 1987. s.14 – min oversettelse).

Lav-selvmonitorerende individer foretrekker bildet av dem selv som heller *prinsipielle* mennesker som verdsetter kongruensen/overensstemmelsen mellom hvem de tror de er og hva de prøver å være. De definerer identitet ut i fra indre karakteristikk og personlige attributter. Deres selvbilde ser ut til å være en vedvarende og kontinuerlig ”meg for alle steder og tider”, og varierer ikke ut i fra roller og situasjoner. Når de spørres om hvem de er, tenderer de å svare ut i fra selvbeskrivelser; ”jeg er hyggelig, artistisk og åpen”, f eks (Snyder, 1987). De tenderer også å forklare atferden deres ut i fra intern motivasjon. De som ser på seg selv som kreative vil lett kunne ramse opp alle måtene de er kreative på. På denne måten kan lav-selvmonitorerende individer velge ord og handlinger som nøyaktig reflekterer deres underliggende antagelser, holdninger, og disposisjoner. På en fest kan lav-selvmonitorerende individer, som Snyder sier, ”*veilede atferden sin gjennom sitt selvbilde i forhold til det å være sosial. Et lav-selvmonitorerende individ som ser på seg selv som sjenert vil antageligvis søke stille diskusjoner på festen, mens en som er karakteristisk sosial og liker folkemengder kan ende opp som festens oppmerksomhetspunkt*” (Snyder, 1987. s.50 – min oversettelse).

Det ser også ut til at også lav-selvmonitorerende individer bruker atferdsretningslinjer for varierende situasjoner, men i motsetning til høy-selvmonitorerende (som trekker på et bilde av hvordan andre ville takle situasjonen) drar de informasjon fra selvbildet om hvordan de karakteristisk ville takle den gitte situasjonen (Snyder, 1987).

Variasjon og mangfold

Det er viktig å understreke variasjonen som utgjør selvmonitoreringsatferd. Det å klare ting er noe annet enn det å ville ting. En kan ha viljen til å gjøre noe spesifikt, men mangle

evnen/ferdigheten. Ikke alle høy-selvmonitorerende individer har like stort behov for å oppnå visse sosiale inntrykk som andre, selv om de har evnen/ferdigheten. Ikke alle lav-selvmonitorerende individer har ferdighetene til å promotere seg selv, selv om de individuelt sett har motivasjonen. Det ser ut til å være en blanding av mulighet/evne og motivasjon basert på livserfaringer/preferanser. Det er også viktig å tenke på at ekstrovert ikke betyr høy-selvmonitorerende. En kan være lav-selvmonitorerende, og allikevel være festens midtpunkt, fordi personligheten er lik i alle situasjoner, og er lite påvirket av situasjonelle faktorer. En høy-selvmonitorerende person kan være introvert, men allikevel tilpasse seg med suksess til en gitt situasjon (Snyder, 1987). Det er, som sagt, et spørsmål om mulighet/evne og motivasjon basert på livserfaringer/preferanser.

Lav- og høy-selvmonitorerende individers preferanser ser altså ut til å være en blanding mellom flere umiddelbare forhold, men hvordan *utvikles* disse selvmonitorerende personlighetsdisposisjonene?

Utvikling av selvmonitorering og selvet

Snyder snakker om teorien om såkalt *divergent kausalitet* (som oppstår når til å begynne med små forskjeller blir oppblåst eller utvidet over tid), og ser dette i sammenheng med utviklingen av selvmonitorering, hvor divergent kausalitet kan begynne med små forskjeller hos små barn som da kontinuerlig forsterker seg selv på en eskalerende måte. Denne gradvise utviklingen av tilsynelatende små forskjeller blir da store forskjeller på varierende områder i det voksne liv (Snyder, 1987). Dette kan være når barn blir sosialisert inn i de voksnes verden ved at de skal kle seg annerledes ved forskjellige anledninger, som ved voksen alder har utviklet seg til en nærmest kunstner for å tilpasse seg alle verdens varierende anledninger. Det kan være snakk om barn som påvirkes av foreldres veiledning, eller barn som selektivt søker spesiell interesseorientert aktivitet. F.eks. de som er predisponert til å være lav-selvmonitorerende individer kan sikte mot situasjoner som gir støtte for å handle i overensstemmelse med deres holdninger, emosjoner, og personlighetstrekk. Dette føles riktig for dem. Mens de som er predisponert til å være høy-selvmonitorerende individer kan sikte mot situasjoner som gir muligheter for å utspille roller basert på klart definerte sosiale retningslinjer (Snyder, 1987). Snyder mener også at hvis folk vanemessig heller mot situasjoner som oppfordrer dem til å handle ut i fra deres holdninger, og samtidig standhaftig unnviker situasjoner som får dem til å motvirke disse holdningene,

kan de komme til å leve i verdener som hjelper dem å gjøre private holdninger om til offentlig atferd. (Snyder, 1987). Slike utviklende atferdsmønstre går dermed fra å være prefererte tilbøyeligheter til å bli personlighetsbetingede standarder. Foreldre påvirker jo også hvordan barna utvikles, og når de oppdager at barna deres har særegne kommunikasjonsmønstre (prinsipiell eller pragmatisk) kan det hende at de reagerer ved å gi flere muligheter for barna til å oppføre seg på en tilnærmet måte. Enten det er å sette dem i situasjoner som snevrer seg inn på deres preferanser eller åpner for variert rolleutspill (Snyder, 1987).

Orienteringsappellering

Eplet faller ikke langt fra stammen, heter det, og det reflekteres i nivået av foreldres oppmuntring. Denne vil nok være størst i de tilfeller hvor foreldrene og barnet har tilnærmet like selvmonitorerende orientasjoner - både for valg av venner og fritidsaktiviteter. ”Epler” som faller og ruller bort fra stammen vil antageligvis ikke få like mye oppmuntring fra foreldrene. Lav- og høy-selvmonitorerende barn utvikler og forsterker gjerne preferanser og handlingsmønstre gjennom foreldrenes måte å appellere til dem på via sosial påvirkning. Snyder poengterer at barn som identifiseres som lav-selvmonitorerende vil respondere bedre når foreldrene sier ”spis denne fordi du vil like den” (som appellere til personlige betraktninger), mens høy-selvmonitorerende barn vil respondere bedre når foreldrene sier ”spis denne fordi jeg vil det” (som appellere til sosiale betraktninger) (Snyder, 1987). Det at foreldre påvirker barns selvmonitorerende orientering er et absolutt viktig fokus for å forstå hvor slike orienteringer kommer fra, men mer interessant for denne oppgaven er hvordan de fremstår og opprettholdes av individet. Selvmonitoreringsorienteringen er en del av ens personlighet, ens prefererende atferdsmønster, ens ”brille” for sosial kognisjon – en essensiell del av ens selvkonsept. Fokus på hvorfor vi velger å handle og yte som vi gjør reflekterer våre preferanser, som igjen reflekterer vår selvmonitoreringsorientering og, i stor grad, vårt selvkonsept. Som Snyder understreker, ”*selvmonitorering er fundamentalt sett en motivasjonsteori om selvet*” (Snyder, 1987. s.191 – min oversettelse).

Hvordan lav- og høy-selvmonitorerende individers (og folk generelt) selvkonsept utvikles gjennom livet, og hvordan det påvirkes av endringer i det sosiale miljø er temaer vi skal se nærmere på. Vi skal se på hva selvkonseptet består av; hvordan det formes; hvordan det endres; og hvordan det relateres til selvmonitorering og oppgavematikken.

Selvkonseptet

Denne oppgaven handler jo om forholdet mellom selvmonitorering og *selvkonseptet*, derfor er det er naturlig å se på hva dette konstruktet innebærer, hvordan det defineres/måles, og, som sagt, hvordan dets mange sider kan relateres til selvmonitoreringstematikken.

Først litt bakgrunnsinformasjon om historie og psykometrisk utvikling.

Selvkonseptets historie

Selvkonseptets historie kan som mange psykologiske konstrukter spores langt tilbake i åndshistorien (i mer eller mindre grad), men for denne oppgaven er det mer interessant å se på dets nyere omfang. William James (1890) er ofte den som siteres først når en tilrettelegger for en drøftning av selvet. Han skilte hovedsakelig mellom *meget* og *jeget*. *Jeget*, mente han, er det erfarte selvet, og den aktive tenkeprosessen, mens *meget* er samlingen av empirisk informasjon om en selv, hvilket har materielle, sosiale og spirituelle komponenter. Han mente at en har like mange sosiale selv som det er folk som kjenner igjen personen. Han argumenterte også for at folk kan endre deres personlige fremstilling til å reflektere det sosiale publikum, som en slags kontekstavhengig endrende identitet (James, 1980).

Som et forskningsområde, startet selvkonseptstudier med et fenomenologisk fokus, hvor Snygg og Combs (1949) la frem en ny forskningstilnærming. Denne la til rette for oppfattelsen av selvkonseptet som spekteret av naive erfaringer gjennom hvilket individet lever ut hverdagssituasjonene for selvet og dets omgivelser, som hvert individ da erfarer som sin virkelighet (Snygg & Combs, 1949; Rosenberg & Kaplan, 1982). Fenomenologi representerte en utfordring til den rådende samtidsteorien om behaviorisme, som søkte å forklare menneskelig atferd ved bruk av objektive observasjoner av folk under gitte situasjonsstimuli. En annen tungmester på denne tiden var psykoanalytisk teori, med fokus på ubevisste driftskrefter som utgangspunkt for menneskelig atferd. For fenomenologien var det heller slik at det var individets direkte persepsjon av den eksterne verden, med fokus på hva personen faktisk så og følte, som utgjorde hovedfokuset i psykologien (Rosenberg og Kaplan, 1982). Snygg og Combs fenomenologiske tilnærming ga da et nytt rammeverk for hvordan en skulle oppfatte psykologien. En skulle etter deres mening se på de fenomenale feltene som individet selv har differensiert som distinkte, og relativt stabile karakteristikk av selvet. Å akseptere fenomenologien ble dermed å akseptere selvkonseptet som et essensielt tema for psykologisk forskning (Rosenberg og Kaplan, 1982).

Psykometrisk begynnelse

Det var sosiologene M. H. Kuhn og T. McPartland (1954) som brukte *the twenty statements test* (TST) med spørsmål om ”hvem er jeg?”, som startet den sosiologiske forskningen på selvkonseptet (Rosenberg og Kaplan, 1982). Sosiologien og sosialpsykologien jobbet nesten i samme leier på dette tidspunktet når det kom til forskning på selvkonseptet. Med tiden ble flere oppgrensede områder også bidraende på forskningsfronten. Forskere på selvkonseptet fra forskjellige områder kom til å akseptere at selvkonseptet er et nokså sosialt produkt som i stor grad kommer fra sosial interaksjon, og er kontinuerlig påvirket av sosial erfaring, og har en enorm innflytelse på individets tanker, følelser, og atferd (Rosenberg og Kaplan, 1982). Men hva består egentlig det mer moderne selvet av?

Fiske og Taylor (1991) påpeker at Smith og Medin (1981) har foreslått at selvet er en uordnet ikke-hierarkisk samling av trekk, mens Bower og Gilligan (1979) har heller sett på selvet som et assosiativt hukommelsesnettverk. Gjennomsnittsdefinisjoner om selvet ser det heller som en samling av delrelaterte og høyst dominerende kunnskapsstrukturer (Fiske og Taylor, 1991). Mange har forsøkt å definere og til dels måle selvkonseptet (Bracken, 1996; Hattie, 1992; Shavelson, Hubner, & Stanton, 1976; Harter, 1999; Neisser, & Jopling, 1997), men dette byr ofte på uenigheter og problemer.

En forsker som har sett mye på denne problematikken er Ruth C. Wylie. Hun gransket de mest kjente målene på selvkonseptet (fra 1949 til 1989) i forhold til validitet, reliabilitet, og generelle forsknings- og målefeil. Hennes konklusjon var at ikke bare er selvkonseptet veldig vanskelig å måle, men de metodene som eksisterer og brukes holder ofte ikke mål, psykometrisk sett. Hun skrev selv, ”*en del av problemet når det gjelder etableringen og evalueringen av den psykometriske tilnærmelsen til ethvert mål på selvkonseptjon ligger ved den vage teoretiseringen av selvkonseptets domene*” (Wylie, 1989. s. 2 – min oversettelse). Slike målemetoder inkluderer ofte deltagerens sosiale identitet, akademiske identitet, yrkesidentitet, hobbyrelaterte identiteter, etc. Disse redegjørelsene kan også videre kryssjekkes opp mot venner, familie, eller bekjente av deltagerne for best mulig representativitet.

Selvkonseptsmål

Det finne en god variasjon av måter å måle selvkonseptet på, men eksempler på slike selvkonseptsmål (med spesiell tanke på studenter) er *Self-perception inventory* (passer for 9 klasse til voksne, og inneholder 36 items i forced-choice semantisk differensialformat, hvor items presenteres som to motsatte adjektiver eller setninger), *Self-perception profile for*

college students (passer for studenter, og inneholder 54 items med 1-4 skala, hvor 1 representerer den minst positive selvoppfattelsen, og 4 representerer den mest positive selvoppfattelsen), og *Tennessee self-concept scale* (passer for alder 12-68, og er et multidimensjonalt mål på selvkonseptet bestående av 100 items på skala fra 1-5, hvor 1 er ikke sant i det hele tatt, og 5 er helt sant). I tillegg til slike tester, som søker å gi et krysseksjonelt bilde av selvkonseptet, har vi tester som heller fokuserer på avgrensede aspekter av selvkonseptet. Et eksempel på en slik test er Campbell, Trapnell, Heine, Katz, Lavalley og Lehmans *Self-Concept Clarity Scale* fra 1996. Denne tar for seg individers følelse av klarhet i forhold til sitt eget selvkonsept, eller som de selv skrev, ”selvkonseptklarhet refererer til et strukturelt aspekt av selvkonseptet – den grad hvor selvantagelser er klart og selvsikkert definert, internt konsistent, og stabilt” (Campbell, et. al., 1996. s.141 – min oversettelse). Den inneholder 12 påstander, med en skala fra 1 til 5, hvor 1 er helt uenig, og 5 er helt enig. Eksempler på slike påstander er ”*mine antagelser om meg selv er ofte motstridende*”, eller ”*jeg bruker mye tid på å tenke på hva slags person jeg egentlig er*” (Campbell, et. al., 1996. Min oversettelse. Se appendiks nr.4 for original engelsk versjon, og nr.3 for full norsk versjon). Selvkonseptklarhet er et viktig område i forhold til oppgavehypotesen, og vi skal se nærmere på denne skalaen senere når vi går over til metodedelen.

Ifølge Hattie (1992) har svært få longitudinelle studier om utviklingen av selvkonseptet gjennom livet blitt utført, mens det ikke er mangler på diskusjoner om hvordan selvkonseptet utvikles. Hattie påpeker også at de fleste av disse diskusjonene er enige om den kritiske påvirkningen av både tidlig barndom og sosial interaksjon for utviklingen av selvkonseptet. Dette bringer oss over til å se på forholdet mellom selvkonsept, sosial interaksjon, og sosiokognitive mekanismer.

M. Rosenberg og H. B. Kaplans selvkonseptualisering

Jeg syntes Rosenberg og Kaplan (1982) har gjort en god jobb i å fokusere på de sosiokognitive aspektene av selvkonseptet, heller enn å prøve å nevne/måle alle sfærene i en persons liv hvor selvkonseptet er involvert. Deres redegjørelse av selvkonseptet gir et slags utgangspunkt gjennom hvilket vi kan ta for oss betydningen og relevansen av én gitt situasjon om gangen for utvikling og påvirkning av selvkonseptet. De byr ikke på noen prosedyriell målemetode, men gir heller en god innsikt i hvordan selvkonseptet fungerer, og hvordan det går hånd i hånd med påvirkningen av varierende sosial interaksjon. Deres fokus på

sosiokognitive aspekter/mekanismer gjør det lettere å diskutere en gitt situasjons innflytelse på et individs behov for å inntrykksforvalte. I forhold til selvmonitoreringsfeltet er dette svært relevant.

Det at selvkonseptet er så enormt og ambigüøst gjør det altså heller vanskelig å klassifisere, men ifølge Rosenberg og Kaplan (1982) er selvkonseptet totalen av individets tanker og følelser ang. en selv som et objekt - og deles inn i syv hovedområder: komponenter, struktur, dimensjoner, oppmerksomhetsfokus, regioner, nivåer, og motiver.

Med dette i tanke går vi over til selvkonseptets forskjellige områder i forhold til Rosenberg og Kaplan.

Selvkonseptaspekter

Komponenter: Disse er delene, elementene, eller enhetene som utgjør selvkonseptet. De består hovedsakelig av substantiver (f eks norsk, student, gutt) og adjektiver (f eks intelligent, sensitiv, moralsk). Vårt selvkonsept uttrykkes ofte i form av en blanding av konnotative og denotative ytringer, og dermed oppstår det en blandet/overlappende og flertydig meningsbruk av disse komponentene. Markus (1982) beskriver klare definerte selvkonseptskomponenter som selvskjemaer: ”*kognitive generaliseringer om selvet fra tidligere erfaringer, som organiserer og veileder prosesseringen av selvrelatert informasjon ut i fra individets sosiale erfaringer*” (s.5 – min oversettelse). Hun går videre i å si at ”*de representerer et atferdsmønster som har blitt observert gjentatte ganger, til det dannes et rammeverk som tillater en å ta slutninger på basis av mager informasjon, eller å raskt evaluere og fortolke komplekse hendelser*” (s.51 – min oversettelse). En kan se dette i sammenheng med høy-selvmonitorerende individers atferdsrepertoar.

Struktur: Hvordan selvkonseptaspektene er strukturert og dandert i ens selvoppfattelse er like viktig som delene i seg selv. Noen deler havner litt i bakgrunnen, mens andre er mer fremtredende. McGuire og Padawer-Singer (1982) har forsket litt på hvilke selvkonseptskomponenter som er mest fremtredende i en persons oppmerksomhet. De skiller hovedsakelig mellom disposisjonelle og situasjonelle faktorer, men poengterer det at en komponent blir fremtredende hvis den fremstår som distinkt i en gitt situasjon eller under gitte omgivelser (Rosenberg og Kaplan, 1982). Denne fremtredende komponenten trenger ikke nødvendigvis være ønskelig eller ideell for individet; det å oppdage at en faller kort for majoritetens gjennomsnitt i forhold til kompetanse eller utseende kan, f eks, motivere enkelte til å inntrykksforvalte for å kompensere.

Dimensjoner: Når en skal fordype seg i folks selvkonsept er det smart å ta tak i ett hovedområde og se på de forskjellige dimensjonene dette psykologiske konstruktet har. Hvis f eks en ønsker å se nærmere på en persons oppfattelse av eget gruppedlemskap bør en kanskje involvere dimensjoner som stabilitet (i hvilken grad en opplever at ens gruppedlemskap er stabilt og konsistent), selvtillitt (i hvilken grad en aksepterer og har tro på ens medlemskapshandlinger) og selvkrystallisering (i hvilken grad en har et klart definert og strukturert bilde av ens medlemskapsnivå- og type) (Rosenberg og Kaplan, 1982). Dimensjonene kan videre diskuteres ut i fra andre konsepter eller tematikker, f eks lav- og høy-selvmonitorerende individers behov for inntrykksforvaltning ut i fra sine egne tanker ang. en gitt psykologisk dimensjon.

Oppmerksomhetsfokus: Dette refererer til hvor oppmerksomheten til selvet er sentrert. I deres bok, *A Theory of Objective Self-Awareness* (1972), skiller Duval og Wicklund mellom subjektiv og objektiv selvoppmerksomhet, hvor det subjektive fokus er rettet mot *en selv*, med interne spørsmål om hvordan en ser ut, høres ut, hvordan en fremstår for andre, etc. Mens det objektive selvfokus er heller tilstedeværelsen *i* en hendelse, f eks å nyte en sang, en film, et landskap, etc. De påpeker også at ettersom situasjonen endrer seg, endres også det selvrelaterte fokus (Rosenberg og Kaplan, 1982). En kan nyte et ideelt landskap, for så å legge merke til en attraktiv person, som da får oss til å rette fokuset mot oss selv om hvordan vi føler at vi burde se ut, etc. Se dette i sammenheng med behovet folk har til å inntrykksforvalte. Er behovet lite, går antageligvis fokuset mer mot det objektive og eksterne.

Regioner: Selvkonseptet kan også deles inn i regioner som utgjør de bredere aspektene av dette psykologiske konstruktet. Slike regioner kan være skillet mellom det bevisste og det ubevisste selvet; skillet mellom det private/interne og det sosiale/eksterne selvet; eller som Turner (1982) påpeker, skillet mellom det autentiske (tanker og handlinger vi føler er mer ekte i forhold til hvem vi føler at vi er) og det uautentiske selvet (tanker og handlinger vi føler ikke er fullt så ekte i forhold til hvem vi føler at vi er – noe som blir ytterst interessant når en tenker på høy-selvmonitorerende individers tendens til å endre seg for å bedre passe inn i en gitt situasjon, uavhengig av hvordan de føler seg innvendig) (Rosenberg og Kaplan, 1982). Moretti og Higgins er også inne på dette. I følge dem begynner folk ved puberteten å skille mellom selvet som de vil bli, og selvet som andre vil at de skal ha. En kan se på dette som et skille mellom ”ekte” og ”falske” versjoner av selvet (1990). Det er vanskelig å erkjenne det at disse regionene overlapper hverandre og transcenderer sine grenser uten mye bevisst registrering hos oss som enkeltmennesker, men det er også derfor selvkonseptet fremstår som

like mye et filosofisk emne som et psykologisk ett – komplekst, og vanskelig å dissekere.

Nivåer: Selvkonseptet har forskjellige tankenivåer som fordeler seg på virkelighetsnivåer, mulighetsnivåer, fantasinivåer, etikknivåer, og handlingsnivåer. Vi er ikke bare i besittelse av et sinn som kan observere virkeligheten og det som skjer her og nå rett foran øynene våre; sinnet/selvkonseptet kan se for seg muligheter i fortid, nåtid og fremtid; vi kan fantasere om det ideelle/ønskverdige ved oss selv; vi rasjonaliserer ut i fra en gitt moralsk overbevisning om våre valg og handlinger i livet; og når vi interagerer med andre mennesker anvender vi forskjellige atferds/handlingsmønstre som antas/anses som passende og ønskelig for situasjonen (Rosenberg og Kaplan, 1982). Slike nivåer blir også rimelig transparente i overgangen seg imellom. Vårt fokus skifter hele tiden, og mange tankenivåer henger ofte sammen for igjen å skape nye tankerekker. Det er f eks ikke uvanlig å sammenligne det moralske ved virkeligheten i nåtid med ideelle forestillinger om det fremtidige, og så endre handling/atferdsmønster for å oppnå det. Er en spesielt tilbøyelig til å forberede seg for en gitt anledning blir slik refleksiv resonering en vanesak.

Motiver: Ved siden av å granske de forskjellige aspektene av selvkonseptet er det absolutt viktig å understreke den viljefylte opprettholdelse/søken for det ideelle selvkonsept. Folk vil heller ha høy enn lav selvtilitt; heller et klart bilde av hvem de er enn et fragmentert og usikkert ett; ett konsistent selvbylde enn ett ukonsistent; folk ønsker også å være mindre selvbevisste enn de ofte føler seg (Rosenberg og Kaplan, 1982). Vi går alle inn for å assimilere og akkomodere inntrykk og erfaringer på tvers av den erkjente virkelighet. Selvkonseptet blir derfor en aktiv prosess som hele tiden involverer engasjert evaluering og handling. Selvkonseptet påvirker oppmerksomhet, vurderingsevne/grunnlag, interaksjon, atferd, og mye mer i den menneskelige erfaring. Det å være veldig atferdsmessig robust eller relativ vil ofte være et resultat av appellerende selvkonseptrefleksjon.

Som vi nå har sett er selvkonseptet et multidimensjonalt område som vanskelig lar seg definere, og for denne oppgaven er det selvfølgelig viktig å forstå *hva* selvkonseptet er, men like viktig er det å forstå *hvordan* selvkonseptet skapes, påvirkes og endres. Vi går dermed videre til formasjonsaspektet.

Selvkonseptformasjon

Selvkonseptet er i stadig forandring; det tilpasser seg vår sosiale kognisjon og våre livserfaringer uten stans. At sosial innflytelse påvirker selvkonseptet er uten tvil, men hovedsakelig er det vår *rasjonalisering* på basis av denne sosiale påvirkningen som skaper formasjonen. Noen hovedaspekter for endring/formasjon kan påpekes.

Rosenberg og Kaplan (1982) snakker om *reflektert vurdering* i selvkonseptformasjonen, i det at konsensus blant signifikante andre har stor effekt på i hvilken grad vi internaliserer deres vurdering av oss på gitte punkter. Når vi senere reflekterer over oss selv på et gitt punkt, vil andres tilbakemeldinger ha stor effekt på om vi anser det gitte punktet som en prominent eller klart ervervet del av vårt selvkonsept. F eks hvis noen sier at jeg er flink til å male, vil jeg internalisere denne vurderingen inn i min oppfattelse av hvem jeg er. Hvis denne tilbakemeldingen er negativ vil jeg ikke internalisere konseptet om meg som en maler i like stor grad.

Et annet viktig punkt Rosenberg og Kaplan påpeker for selvkonseptformasjon er *sosial sammenligning*. Det å anse seg selv som flink, moralsk, sporty, belest, etc. er alltid i sammenligning med andre. En sammenligner seg med sine jevnaldrende; til folk i samme sosiale gruppe; til folk i andre referansegrupper, eller til spesifikke enkeltpersoner. En kan også øke eller miste selvtillitt ved å sammenligne seg selv i nåtid med selg selv i fortiden. Det prefererte vil alltid være det ideelle i sammenligning med det faktiske, og diskrepansen mellom disse påvirker ens erkjente selvkonsept. Noen er mer tilbøyelig til å reflektere slik enn andre.

Selvattribusjon er det tredje punktet som Rosenberg og Kaplan poengterer. Det å utføre en handling som overgår det en anser som det subjektivt normale, kan gjøre at en reflekterer på det og attribuerer det abnormale til seg selv med en forklaring som rettferdiggjør differansen. F eks, en mann som legger merke til latter som følge av en kommentar under en tale. Han reflekterer på det og attribuerer dette skillet fra den normale forsamlingsresponsen til det at han er morsommere enn han trodde. Hans eksterne atferdsrespons attribueres til hans interne personlighetsdisposisjoner. Det ser da slikt ut at selv om selvkonseptet påvirker atferd, påvirker også atferdens konsekvenser selvkonseptet.

Det siste punktet til Rosenberg og Kaplan i forhold til selvkonseptformasjon er *psykologisk sentralisering*. Hvis en anser selvkonseptet som en kompleks struktur med varierende sider, må en også anta at enkelte sider ikke er like prominente eller sentrale for individet. Jo mer perifer og neglisjert en side av en selv er, jo mindre plass og relevans har det for individets selvkonsept. Rosenberg og Kaplan sier at en person kan være veldig bevisst og engasjert i sine tanker om ens ytre utseende, men lite bevisst og interessert i ens leseferdigheter, f eks. Enkelte sider av oss selv vil alltid oppleves som mer dominerende og relevante enn andre, men i hvilken grad disse sidene gjenspeiler faste prinsipielle sider av oss selv, eller relative/pragmatiske løsninger, varierer mest sannsynlig med grad av

selvmonitorering.

Det å oppleve enkelte sider av seg selv som mer prominent og relevant er normalt, men hva skjer når vår oppfattelse av oss selv strider mot andres oppfattelser av oss? Tenderer vi å være oss selv på tvers av slike motstridende situasjoner, eller tilpasser vi oss den antatte rollen når situasjonen kaller for det? Å utsettes for informasjon som motstrider selvdefinisjoner vil resultere i en kongruenstrussel som må fjernes på en måte. Forskning viser at folk kan komme til å redusere interaksjon med de hvis definisjon av ens atferd truer kongruens, og øke interaksjon med andre hvis definisjoner en anser som kongruente (Backman, Secord & Pierce, 1982). Med andre ord, folk tenderer i å ville være sammen med andre som forsterker ens eget inntrykk av en gitt rolle i en gitt situasjon, men også å ville unngå folk som i gitte situasjoner truer ens oppfattelse av egen rolle. Så hva skjer hvis vi, etter Goffmans ånd, spiller motstridende roller på livets scene?

Selvoppfattelse og rollekongruens

Rollekongruens refererer til det at de stater to eller flere roller er forbundet med, står tilnærmet likt i rang (Brøgger, 1999). Når det ikke er kongruens/overenstemmelse blant rollene til en person oppstår det emosjonelt og kognitivt ubehag. For å fjerne dette ubehaget vil individet søke å endre måten sine utspilte roller interagerer med omgivelsene. En person som anser seg som raffinert og sivilisert, vil føle psykologisk ubehag hvis noen han/hun kjenner forteller flau anekdoter om han/henne i en situasjon hvor personen vil gi inntrykk av å være selvsikker og sivilisert. Personen blir da i en slik situasjon indirekte tvunget til å spille to forskjellige roller som ikke gir uttrykk for den samme status. For å ville virke konsistent, og for å fjerne det kognitive ubehaget, kan personen, vil jeg tro, uttrykke sitt ubehag; dominere spillingen av den ønskelige rollen for å overskygge det inkongruente, eller inkorporere den nye uønskede rollen til det råder rollekongruens.

Når mennesker utsettes for situasjoner hvor det ikke foreligger rollekongruens, blir vi usikre og engstelige. Det å predikere i hvilke situasjoner gitte roller ikke burde vises/spilles blir en vane, antar jeg, for høy-selvmonitorerende, mens lav-selvmonitorerende antageligvis ikke betrakter slike ubehaglige eventualiteter a priori. Når det gjelder vennskapskretser er høy-selvmonitorerende individer mer opptatt av å holde de forskjellige vennegjengene avskilte enn lav-selvmonitorerende individer som ikke har noen problemer med å mikse dem. Som Snyder sier, *”ved å segregere vennskapskretsene sine kan den høy-selvmonitorerende være sikker på at de som har sett én av den høy-selvmonitorerendes roller, ikke oppleve en*

helt annen rolle i andre sammenhenger” (Snyder, 1987. s.64 – min oversettelse).

Det å skulle virke ”kul” og samtidig opprettholde minnet om ”den snille lille gutten”, kan for en tenårings på en familiesammenkomst bli nokså frustrerende og hektisk. Hvis denne unge mannen da samtidig er høy-selvmonitorerende vil han lettere kunne navigere seg gjennom statusgruppene og interagere med dem ut i fra de gitte rollene han har. Den lav-selvmonitorerende vil heller gi uttrykk for å nå ha blitt en ”kul” ung mann, og at familien nå burde erkjenne hans nye rolle. Folk er, med Learys ord, ”*under betydelig sosialt press for å virke konsistente*” (Leary, 1996. s.73 – min oversettelse), enten det er snakk om rolleutspilling i forhold til inngruppekongruens (hvor en er konsistent i sin rolleutspilling innad i en spesifikk gruppe) eller mellomgruppekongruens (hvor en er konsistent i sin rolleutspilling på tvers av grupper).

Den unike situasjonens karakter påvirker oss da altså veldig forskjellig, og vår evne til å tilpasse oss varierer likeså. Lav-selvmonitorerende individer viser, f eks, en betydelig sammenheng mellom sinnsstemning og selvpresentasjon (Snyder, 1987). Noe som betyr at selv om situasjonen er viktig for et individ, vil personen ha problemer med å gi uttrykk for det hvis han/hun er i et annet humør enn det som er situasjonelt passende. Til og med det å tilpasse seg/konformere til situasjonsbetingelser viser seg, for høy-selvmonitorerende, å reflektere situasjonens relevans. De konformerer bare når de er i omgivelser som spesifiserer konformitet som situasjonelt passende. Men i situasjoner hvor det normative er autonomi og uavhengighet, blir de heller ikke-konforme (Snyder, 1987).

Det ser da ut til at selv om det i bunn og grunn er vår *refleksjon* av situasjonspåvirkningen som utgjør selvkonseptendringen, er det ikke å motsi at situasjonens relevans i stor grad også påvirker oss. Måten vi tolker en gitt situasjon, hva vi forventer av den, og hvor viktig den er for oss, er i stor grad med på å forme vår forståelse av oss selv i relasjon til den gitte situasjonen. Poeten John Donne skrev en gang, ”*no man is an island*” (1987), og i forhold til å forme vår oppfattelse av oss selv som sosiale vesener, er dette uttrykket midt i blinken. Ta bort det sosiale aspektet fra den menneskelige sfære og lite blir gjenkjennelig.

Selvmonitorering og selvkonsept

Alle mennesker varierer litt på tvers av situasjoner, og de aller fleste velger å presentere seg i et ideelt lys, men ekstremtilfellene for slik atferd er jo, som vi har sett, litt annerledes. Folk som enten er høy- eller lav-selvmonitorerende blir i sammenligning med gjennomsnittet veldig endrende eller veldig konstante. Deres dynamiske eller statiske atferd vil ikke bare

være rettet mot hvem de presenterer seg som i det sosiale liv, den vil også i stor grad representere deres syn på seg selv. Selvkonseptet er kulminasjonen av alle ens referanser om en selv og er kontinuerlig i endring mens en lever (som William James sa, ” *en manns Selv er totalsummen av alt han kan kalle sitt*” - James, 1980. s.188 – min oversettelse).

Som poengtert tidligere er selvkonseptet ekstremt komplekst og ambivalent. Ikke alle deler av selvkonseptet er like prominent og relevant for individet; det som fanger oppmerksomheten der og da blir sammenlignet med ens egne kognitive skjemaer på området. Hva en syntes om det, hva en husker om det, hva en vil med det, etc. En kontinuerlig kognitiv komparativ prosess som ofte ender i selvpresentasjon. Som Neisser og Jopling (1997) skrev, ”*selv om Selvet omhandler mange viktige aspekter, er Selvkonseptet den delen som vi evaluerer, forsvarer, glorifiserer, forakter, eller søker å forbedre*” (s.3 – min oversettelse).

Situasjonens påvirkning har altså mye å si for graden av engasjert selvpresentasjon. Er vi tilbøyelige til å endre vår presentasjon hvis motivasjonen er tilstede, vil vår oppfattelse av oss selv på tvers av tid og kontekst kanskje også være like fluktuerende/dynamisk. Det vil være interessant å se på forskjellen mellom lav- og høy-selvmonitorerende individers selvkonseptklarhet. Med utgangspunkt i en gitt erkjent situasjon spør det prinsipielle selvet seg ”hvem er jeg, og hvordan kan jeg være meg i denne situasjonen?”, mens det pragmatiske selvet spør seg ”hvem vil denne situasjonen at jeg skal være, og hvordan kan jeg være den personen?” (Snyder, 1987). En slik kontinuerlig introspektiv problemstilling er ikke bare med på å forme våre atferdsmønstre og tendenser, men også vår personlige selvoppfattelse.

Selvpersepsjonsteori (Bem, 1967) kan bidra til å linke dette forholdet. F eks, hvis du ikke har en spesiell følelse av deg selv som morsom, men noen ganger når du kommer utenfor en sosial situasjon, glepper det ut en kommentar eller lignende som de rundt deg oppfatter som morsom – de ler. Koblet etter repeterte erfaringer begynner du sakte å internalisere disse nye inntrykkene av deg selv som morsom – de blir en del av din selvoppfattelse – ditt selvkonsept. Leary (1996) poengterte også dette da han skrev, ”*hvis jeg presenterer meg selv som stoisk, og andre aksepterer min selvpresentasjon som god fisk, vil jeg være mer tilbøyelig til å konkludere at jeg virkelig er stoisk*” (s.177 – min oversettelse). Vi formes i stor grad av vår sosiale verden, og da er spørsmålet: vil folk som ofte endrer seg på tvers av situasjoner samle nok overlappende inntrykk til å skape konsistente holdninger om ens eget selvkonsept? Høy-selvmonitorerende endrer seg mye, og vil hypotetisk sett ikke gjennomgå slike assimileringprosesser i like stor grad som lav-selvmonitorerende, som da endrer seg lite på tvers av situasjoner, og er derfor mer tilbøyelig til å skape konsistente holdninger angående en selv på basis av forsterkning og selvrefleksjon. Så med dette i tanke, hvordan er den mye

endrendes selvoppfattelse?

The Saint – et eksempel

Filmen *The Saint* (1997) med skuespilleren Val Kilmer er en actionfilm om en leiespion som tilpasser sin personlighet, forkledning, og generelle selvpresentasjon for å kunne utføre oppdrag. Det er mange filmer med spioner som kler seg ut for å vinne målet, men disse karakterene vender alltid tilbake til en slags normaltstand, hvor de viser hvem de virkelig er privat. Filmen *The Saint* har ingen slik normaltstand. Hovedpersonen i filmen vokste opp på et barnehjem, og har gjennom hele livet endret roller som han spiller for å utføre handlinger. Alle karakterene/rollene han påtar seg har katolske helgener navn, og navnenes opprinnelse redegjøres ofte av rollen som hovedpersonen spiller. Dette blir et slags rollerepertoire som brukes for å skape en tilsynelatende feilfri selvpresentasjon.

Situasjonsavhengige/relative roller blir hovedpersonens faste måte å forholde seg til omverdenen. Når han så en dag møter en kvinne han er hyret inn for å lure, faller han sakte inn i forelskelse med henne, og det er da vi som seere (og hovedpersonen selv) oppdager hvor tom han egentlig er innvendig. Uten en situasjonsspesifikk persona å falle tilbake på blir han usikker på sin egen atferd. Frykten for dette ukjente eskalerer til han flykter fra henne og inn i kjente roller. Det å ikke lenger kunne handle ut i fra en gitt rollepersona eller sosial handlingsoppskrift, skapte stort ubehag, og resulterte i en selvbildebeskyttende flyktrespons.

Når Ibsen skrev ”*tar du livsløgnen fra et gjennomsnittsmenneske tar du lykken fra det med det samme*” (2006. s.93), var fokus rettet mot den alminnelige mann i gata, men hvordan er situasjonen for noen som har mange såkalte *livsløgnere*, og som i stor grad er avhengig av dem? Tidligere var vi inne på dette med rollekongruens, og det at høy-selvmonitorerende individer faktisk kan bruke litt tid til å passe på at deres forskjellige referansegrupper ikke blandes. Det betyr antageligvis en del for deres selvbilde at de har muligheten til å kunne manøvrere seg igjennom varierende sosialt landskap. Men i den grad vi hele tiden tilpasser oss situasjonsspesifikke omstendigheter, hvem er vi da egentlig på innsiden? Intuitivt blir det slik at mye ekstern atferdsvariasjon reflekterer lite intern selvkonseptkonsistens, men er det virkelig så? Det å være i tvil om hvordan en skal være, og hele tiden bruke sosiale atferdsmarkører som utgangspunkt for hvordan en burde oppføre seg i en gitt situasjon, trenger kanskje ikke nødvendigvis å reflektere en lav grad av selvkonseptklarhet. Og på den andre siden, den som bruker den samme form for selvpresentasjon på tvers av alle situasjoner kan ende opp med å ikke oppnå sosial godkjennelse fra visse mennesker/grupper.

E. E. Jones skrev, “*ideelt sett kan individet komme til å oppdage at han/hun er elsket og/eller respektert i forskjellige sosiale kontekster, selv om hans/hennes presentasjoner alltid er basert på et solid selvkonsept, og aldri bevisst designet for deres sosiale effekt. På den andre siden kan individet mislykkes i å konstruere en valid selvidentitet ettersom godkjenning fra andre alltid er assosiert med hensiktsmessige og stilfulle forsøk på å vinne det. Det antas at de fleste av oss faller et sted mellom disse sidene*” (Jones, 1954. s.18 – min oversettelse). Dette sitatet vitner om en tidlig innsikt i forholdet mellom et klart og konsistent selvkonsept som resultat av tilnærmet lik selvpresentasjon på tvers av situasjoner, og på den andre siden den manglende klarhet og konsistens i selvkonseptet som følge av å ikke oppnå sosial godkjenning. Jones hintet selvfølgelig ikke direkte til forholdet mellom selvmonitorering og selvkonseptklarhet, men han var inne en mulig link mellom dem. Lav-selvmonitorerende individer som atferdsmessig endrer seg sjeldent, og fortsatt får stabil og bred sosial godkjenning vil nok utvikle en klar selvpoppfattelse. Kan det, på den andre siden, være så at hvis de ikke opplever sosial godkjenning fra situasjon til situasjon (på grunn av selvmonitoreringsmønsteret deres), så vil også de utvikle en lav grad av selvkonseptklarhet?

Folk med høy selvmonitoreringsskåre vil som sagt intuitivt skåre lavt på en selvkonseptklarhetsskala, hvis en går ut i fra høy-selvmonitorerendes natur, men kan det tenkes at den introspektive oppfattelse av eget rollerepertoar faktisk *er* konsistent og klart definert? Kan det tenkes at lav-selvmonitorerende faktisk ikke har den høye grad av selvkonseptklarhet som er intuitivt å anta? Og i tillegg til dette, vil et slikt forhold være gjeldende over hele verden?

Et krysskulturelt innblikk kan gi et mer utfyllende perspektiv.

Krysskulturell relevans

Som Snyder (1987) påpekte; høy-selvmonitorerende har et *Jeg* for alle situasjoner, men Markus og Kitayama (1991) snakker om asiatiske folks *interavhengige selv* (*en selvpoppfattelse som er avhengig av samkobling med andre, og står i kontrast med den vestlige uavhengige selvpoppfattelse som har utgangspunkt i individet og ikke gruppen*) og at selv om de er situasjonsavhengige i deres selvpresentasjon, vil de fortsatt oppleve en konsistent og klart definert selvpoppfattelse. Markus, Mullally, og Kitayama (1997) introduserte termen *selfways*, hvilket er karakteristiske mønstre for å engasjere seg i den sosiale verden. De er kulturelle måter å etablere eller styrke visse områder av selvkonseptet. I vesten er disse *selfways* rettet mot selvkonsistens- og unikhet, mens i østen er de rettet mot de varierende og

fleksible sosiale situasjonene (forholdet mellom de individualistiske og kollektivistiske samfunn). Det understrekes at det ikke er snakk om enten-eller-forhold, men heller en kulturell tendens. Selfways, kan en si, er kulturelt og tidsmessig betingede karakteristiske mønstre for sosiokulturell deltagelse. Disse konstruerte mønstrene inkluderer måter å tenke, føle og handle, som stammer fra ens sosiokulturelle kontekst (Markus, Mullally, & Kitayama, 1997). Det ser altså ut at resultater angående forholdet mellom selvmonitorering og selvkonseptklarhet kanskje kan være kulturelt betinget, og at en burde være forsiktig når en generaliserer eventuelle funn (Campbell, et. al., 1996).

Så med dette i tanke, hvordan er egentlig høy- og lav-selvmonitorerendes selvkonseptklarhet i Norge?

Hypotesen

For å se på dette forholdet gjennomførte jeg en statistisk analyse av forholdet mellom et utvalg bestående av lav- og høy-selvmonitorerende individer (ved bruk av Snyders Self-Monitoring Scale - 1974), og deres selvrapporterte oppfattelse av selvkonseptets klarhet og konsistens (ved bruk av Campbell, et. al. Self-Concept Clarity Scale - 1996). Hypotesen var at høy-selvmonitorerende individer ville vise en signifikant lavere grad av selvkonseptklarhet i forhold til lav-selvmonitorerende individer.

Metode

Deltagere

Data ble samlet fra 174 førsteårsstudenter på diverse samfunnsvitenskapelige forelesninger ved NTNU. Disse ble bedt om å fylle ut to spørreskjemaer i auditoriumet når forelesningen var ferdig. Deltagernes alder gikk fra 18 til 47 ($M = 21$, $SD = 3$). Av de som oppga alder svarte totalt 44 menn og 125 kvinner. Av disse skåret 83 stk lavt eller høyt på Snyders selvmonitoreringsskala og ble dermed brukt for å teste hypotesen.

Materialer

Selvmonitoreringsskjema

Snyders originale selvmonitoreringsskjema fra 1974 inneholder 25 påstander, men i tillegg til denne finnes en kortere versjon med 13 påstander. Denne ble fremsatt av Lennox og Wolfe (1984), og representerte det de anså som et riktigere mål på selvmonitorering. Snyder påpeker at det er lite sannsynlig for at forskere som bruker denne nye utgaven kommer til å oppnå andre resultater, ettersom det foreligger en høy korrelasjon ($+0.72$) mellom 25-item og 13-item målene (Snyder, 1987). Snyder nevner noen forhold som han antar utgjør trusler mot den intrinsiske validiteten ved Lennox og Wolfe-målet. Mange av påstandene (items) deres er mer eller mindre reformuleringer av allerede eksisterende påstander; responsbias kan antageligvis påvirke resultatene ettersom kun 2 av 13 påstander ikke er rettet mot høy-selvmonitorering (mens Snyders originale 25-item skjema inneholder 12); mesteparten av påstandene deres er lange og inneholder begreper som den gjennomsnittlige respondent ikke nødvendigvis ville bruke (Snyder, 1987). I forhold til hvilken av disse målene som best fanger opp selvmonitoreringsorientering kan en si at de er mer eller mindre grad ender opp med det samme resultatet. Snyders 25-item mål viser også en test-retest reliabilitet på $+0.77$ etter 3,5 måneder (Snyder, 1987).

Prosjektet mitt ble satt i gang ved bruk av Snyders originale 25-item skjema, og først i litt senere tid ble det klart at det fantes en kortere utgave. På dette tidspunktet virket det uhensiktsmessig å samle inn all data på ny ved bruk av Lennox og Wolfes 13-item skjema (spesielt med tanke på at det er en høy korrelasjon mellom de to målene). Derfor valgte jeg å beholde den opprinnelige 25-item-utgaven gjennom prosjektet.

Snyders selvmonitorerings skjemaet har 25 påstander, og bruker en enten-eller-inndeling, hvor en enten svarer at et utsagn er sant/for det meste sant, eller usant/for det meste usant i forhold til seg selv (Snyder, 1974). Eksempler på slike påstander er, ” *min atferd er vanligvis et uttrykk for mine sanne indre følelser, holdninger og antagelser*”, eller ” *for å komme overens med andre og bli likt, tenderer jeg å bli det folk forventer at jeg er fremfor noe annet*” (for fullstendig norsk utgave, se appendiks nr.1). Påstandene er vendt mot høy-selvmonitorering, hvilket betyr at en må svare sant eller usant i forhold til fasiten for å få et poeng (se appendiks nr.2 for nærmere informasjon om hvilke spørsmål som hvis sann heller mot høy-selvmonitorering). Skjemaet regner originalt folk som skårer totalt 16 til 25 som høy-selvmonitorerende individer (75th percentile = HSM > 15), og folk som skårer totalt 1 til 8 som lav-selvmonitorerende individer (25th percentile = LSM < 9) (Snyder, 1974). I forhold til mitt utvalg var problemet at kun 19 respondenter falt innenfor den 25th percentilen for lav-selvmonitorering. For å oppnå en brukbar utvalgsstørrelse brukte jeg dermed ikke en absolutt grense, men en relativ grense. Jeg valgte å øke grensen fra LSM < 9 til LSM < 10 for å nesten doble antall lav-selvmonitorerende (fra 19 stk til 33 stk). Jeg følte det rettferdiggjort å gjøre dette med tanke på at sammenlignet med resten av utvalget er de som skåret 9 fortsatt relativt lave sammenlignet med resten ettersom de fortsatt er under ett standardavvik fra gjennomsnittet ($M = 13.24$, $SD = 3.8$ – se fordelingskurven i resultatdelen).

Spørreskjemaet er opprinnelig på engelsk, men ble oversatt av meg for prosjektet. Jeg lot en pålitelig bekjent oversette skjemaet fra engelsk til norsk, mens en annen oversatte det tilbake fra norsk til engelsk. Sammenligninger av min opprinnelige oversettelse med deres oversettelser viste at det var en godt brukbar representativ oversettelse jeg brukte i prosjektet (for engelsk utgave, se appendiks nr.2). Spørreskjemaet inneholdt også kjønn- og aldersspesifikasjon.

Selvkonseptklarhetsskjema

For denne oppgaven var det ikke snakk om å finne en målemetode som søker å best måle selvkonseptet på en representativ måte (f.eks. *Self-perception inventory*, *Self-perception profile for college students*, eller *Tennessee self-concept scale*), men heller en måte å snakke om selvkonseptet, forstå hva det er, og hvordan det skapes og påvirkes av den sosiale verden. Jeg ville ikke se på hva slags helhetlige selvkonsept folk har, men heller i hvilken grad de er klar over sitt eget, og hvor konsistent de føler dette har vært gjennom livet deres.

Konstruktet *klarhet* er overlappende med en del andre mer tradisjonelle konsepter,

spesielt *identitet*, men, som Campbell, et. al (1996), påpeker, identitet har et mye rikere og mer kompleks sett av elementer enn klarhet, som gjør identitetskonstruktet heller vanskelig å bedømme empirisk. *Selvtillitt* er også et familiært område i forhold til selvkonseptet, men det er også vesentlig variasjon til stede her. For selv om høy-selvtillitsindivider har positive, velartikulerte antagelser/overbevisninger angående selvet, har ikke lav-selvtillitsindivider et veldefinert negativt syn på seg selv. Selvkonseptet til lav-selvtillitsindivider er karakterisert av relativt høye nivåer av usikkerhet, ustabilitet, og inkonsistens – ved andre ord, lav klarhet (Campbell et. al., 1996). Selvkonseptklarhet refererer til et strukturert aspekt av selvkonseptet. Det er altså snakk om i den grad selvantagelser er klart og selvsikkert definert med fokus på indre konsistens og stabilitet (Campbell et. al., 1996). Et annet viktig punkt er at klarhet kun refererer til et individs egen bedømmelse/antagelse om seg selv i forhold til noe (f.eks. en ferdighet eller et personlighetstrekk). Det er ikke snakk om i hvilken grad individet faktisk har disse ferdighetene eller personlighetstrekkene objektivt sett (Campbell et. al., 1996), kun den individuelle fenomenologiske bedømmelsen av dem.

Derfor valgte jeg Campbell, et. al. fremfor de andre selvkonseptmålene som finnes for målgruppen min. Jeg ville se på hvor klart lav- og høy-selvmonitorerende individer oppfattet seg selv i forhold til deres opplevde/erkjente selvkonsept. Campbell, et. al.s *self-concept clarity scale* ble derfor det beste alternativet for prosjektet mitt.

Selvkonseptklarhetsskjemaet har 12 påstander, med en skala på 1 til 5, hvor 1 er helt uenig, og 5 er helt enig. Alle påstandene er reversert unntatt spørsmål 6 og 11, hvilket betyr at en skåre på 1 blir til 5, 2 blir til 4, 3 forblir 3, 4 blir til 2, og 5 blir til 1. En skåre på 1 til 2 representerer lav grad av selvkonseptklarhet, en skåre på 3 representerer en moderat og gjennomsnittelig grad av selvkonseptklarhet, mens en skåre på 4 til 5 representerer en høy grad av selvkonseptklarhet (Campbell et. al., 1996). Eksempler på slike påstander er, ”*jeg opplever sjeldent konflikter mellom de forskjellige aspektene av min personlighet*”, eller ”*generelt sett har jeg en klar tanke om hvem jeg er og hva jeg er*” (for fullstendig norsk utgave, se appendiks nr.3).

Også dette spørreskjemaet er opprinnelig på engelsk, men ble også oversatt av meg for prosjektet. Jeg lot en pålitelig bekjent oversette skjemaet fra engelsk til norsk, mens en annen oversatte det fra norsk til engelsk. Sammenligninger av min opprinnelige oversettelse med deres oversettelser viste at det var en godt brukbar representativ oversettelse jeg brukte i prosjektet (for engelsk utgave, se appendiks nr.4). Spørreskjemaet inneholdt også kjønn- og aldersspesifikasjon.

Analyseverktøy

Data ble analysert med IBM SPSS (Statistical Product and Service Solutions) 19.

Prosedyre

Opprinnelig prosjekt

Opprinnelig var jeg interessert i å se på hvordan økt selvbevissthet på basis av situasjonspåvirkninger kunne komme til å endre hvordan vi rapporterer om oss selv. Det at vi som sosialt årvåkne individer føler et behov for å inntrykksforvalte vårt utsendte/projiserende selv bilde når vi blir veldig selvbevisste. Jeg ville se hvordan situasjonsstimuli kunne få individer til å øke i selvbevissthet (av følelsen av å bli observert) til det punktet hvor de endrer måten de rapporterer om seg selv på et selvkonseptspørreskjema (i ønske om positiv selvpresentasjon).

For å teste dette designet jeg et eksperiment hvor to grupper bestående av lav- og høy-selvmonitorerende individer skulle svare på et selvkonseptsskjema (avhengig variabel) først alene i et tomt rom (uavhengig variabel), så igjen alene i et rom med selvbevissthetsøkende stimuli (et kamera som var slått på, og et relativt stort mobilt speil) (uavhengig variabel). Jeg ville så se om det var en signifikant endring i måten de svarte på i alene- og observasjonssituasjonen. Hypotesen var at lav-selvmonitorerende ikke ville bli påvirket av eksterne forhold til å endre selvrapporing, mens høy-selvmonitoerende ville vise en signifikant endring på tvers av de to situasjonene. Jeg sendte prosjektbeskrivelse til NSD (Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste AS) og fikk godkjenning til å starte (se appendiks nr.5).

Jeg fikk hjelp av en medstudent til å fungere som assistent under eksperimentet. Jeg kommuniserte også en del med instituttet ang valg av rom for eksperimentet, og fant en passende løsning. Problemene dukket først opp når jeg skulle rekruttere deltagere til eksperimentet. Jeg fikk lov til å møte opp på en forelesning i et introduksjonsfag i psykologi og dele ut et skjema med to sammenstiftede ark. Ark én var Snyders selvmonitoreringsskjema oversatt av meg, og ark to var en forespørsel om å delta på en videre studie arrangert på instituttet ved en senere anledning. Dette studiet, ble de fortalt, ville utforske andre sider av selvet, og ville tilslutt, sammen med informasjonen de da skulle gi, legge grunnlaget for et multidimensjonalt syn på selvet. For å komme i kontakt med de som sa seg villig ba jeg om en e-postadresse. Det ble presisert at denne kun skulle brukes i sammenheng med studiet, og

slettes etter endt utsendelse av invitasjon med informasjon om når og hvor. Jeg ga også en kort muntlig presentasjon angående tematikken i oppgaven min med fokus på selvet. De som møtte opp på det videre studiet ville også bli belønnet med et skrapelodd som takk for deltagelsen.

Jeg oppga ingen informasjon om den egentlige hensikten bak studiet, ettersom dette ville ødelegge eksperimentet. Full redegjørelse ang studiets egentlige hensikt ville gis den enkelte forsøksperson etter endt deltagelse (i tråd med NSDs godkjenning). De som oppga e-postadresse ble delt inn i lav- og høy-selvmonitorerende grupper, og ville fått tilsendt en invitasjon om deltagelse med et referansenummer som kontroll for at de samme individene ikke svarte flere enn én gang. Dette var egentlig for å koble deres tidligere besvarte selvmonitoreringskategori (lav eller høy) med selvkonseptskjemaene i eksperimentet for å unngå bruk av sensitiv informasjon (e-postadresse). Etter endt eksperiment ville all rådata, e-post- og adresser, samt referansenumre slettes/makuleres så snart de var blitt analysert ved bruk av SPSS, for å sikre anonymitet og konfidensialitet.

Et uforutsett problem var at fra en forsamling på rundt 130 studenter svarte kun ca 80 studenter på skjemaet. Av disse hadde kun ca 30 stk oppgitt e-postadresse. Av disse stod jeg igjen med kun 1 lav-selvmonitorerende og 12 høy-selvmonitorerende, og jeg ville ha et sted mellom 15-30 stk i hver gruppe. Dette prosjektet ble også startet relativt sent i semesteret, noe som gjorde at jeg ikke fikk rekruttert fra flere forelesninger det semesteret. Jeg innså at jeg måtte utsette prosjektet til neste semester, og sendte en utsettelsesmelding til NSD (se appendiks nr.6). Da jeg utførte den samme rekrutteringsprosedyren det kommende semesteret endte jeg opp med enda færre enn første gang. Jeg kunne ikke rekruttere fra flere introduksjonsfag i psykologi det semesteret ettersom det mer eller mindre er de samme studentene i alle disse fagene. Jeg innså at jeg ikke fikk gjennomført eksperimentet det semesteret heller hvis jeg ikke endret det.

Etter samtaler med min veileder valgte jeg å endre hele masterprosjektet. Jeg valgte da heller å fokusere på forholdet mellom selvmonitorering og selvkonseptsklarhet i stedet for selvmonitorering og selvbevissthet. Isteden for et eksperiment valgte jeg en ren statistisk sammenligning av selvmonitoreringstype og grad av selvrapportert selvkonseptsklarhet. Det nye prosjektet var mer eller mindre som det forrige, med unntak av fokuset på den situasjonelle påvirkningen. Nå var det bare snakk om forholdet mellom selvmonitoreringsorientering og erkjent selvrapportert selvkonseptsklarhet. Jeg sendte en endringsmelding til NSD med alle detaljer om det nye prosjektet i forhold til det gamle, og fikk dette godkjent (se appendiks nr.7).

Endelig prosjekt

Det nye skjemaet bestod av Snyders selvmonitoreringsskjema (overstatt av meg), og Campbell et. al. selvkonseptklarhetsskjema (oversatt av meg). Jeg rekrutterte fra forelesninger i samfunnsvitenskapelige fag som sosiologi, statsvitenskap, pedagogikk og sosialantropologi på førsteårstrinnet ved NTNU. Denne gangen ble prosjektet presentert på en litt annen måte. Jeg informerte de tilstede om at dette var en studie om forholdet mellom privat og offentlig identitet. Denne presentasjonen var så nærme sannheten som jeg følte det forsvarlig å oppgi uten å redegjøre for det faktiske interesseområdet. De ble informert om at deltagelse var frivillig, anonymt, og at all innsamlet data ville bli konfidensielt behandlet og slettet etter endt analyse. Når alle spørreskjemaene var samlet inn, ble data lagt inn på SPSS og spørreskjemaene makulert.

Resultater

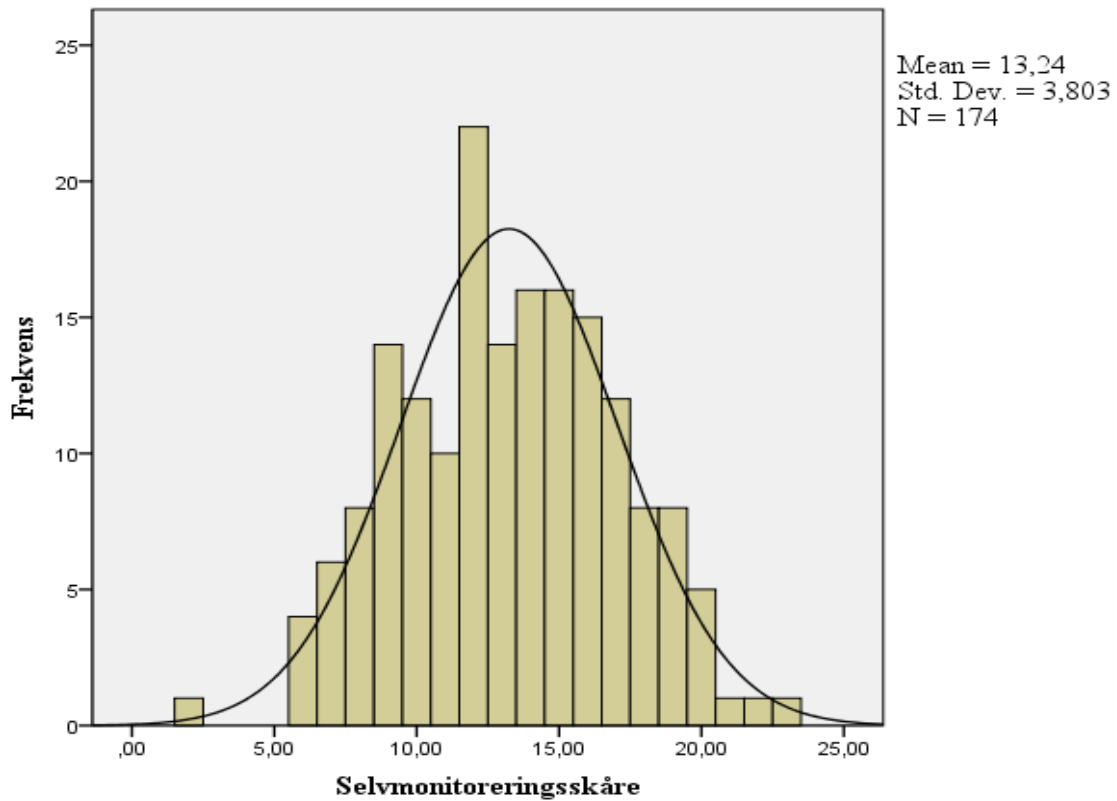
Hypotesen var at høy-selvmonitorerende individer ville vise en signifikant lavere grad av selvkonseptsklarhet enn lav-selvmonitorerende individer. For å se om dette stemte, måtte jeg først velge lav- og høy-selvmonitorerende individer fra det opprinnelige utvalget, og så sammenligne dem i forhold til deres selvkonseptklarhet.

Lav, midt- og høy-selvmonitorerende individer

Snyders (1974) *self-monitoring scale* er rettet mot høy-selvmonitoreringskategorien, noe som betyr at bak hvert spørsmål i fasiten står det enten T (true/sant) eller F (false/usant), alt ettersom om en må svare sant eller usant for å få et poeng. Når dette skjemaet fylles ut står både T og F, og respondenten sverter ut, eller markerer om påstanden er sann eller usann for dem. Hver av de utfylte 25 påstandene gis et poeng hvis de samstemmer med Snyders fasit. Totalsummen av poengene utgjør om en faller innenfor lav, midt- eller høygruppen. 1 til 9 poeng utgjør lav-selvmonitoreringskategorien (originalt 1 til 8, som diskutert i metoddelen), 10 til 15 poeng utgjør midt-selvmonitoreringskategorien (originalt 9 til 15), og 16 til 25 poeng utgjør høy-selvmonitoreringskategorien. Cronbachs alpha for hele utvalget er akseptabel ($\alpha = .778$).

Figur 1 viser fordelingen av de tre gruppene (lav, middel, og høy-selvmonitorering) for hele utvalget (N = 174) sammenlignet med en normalfordelingskurve.

Figur 2.

Som fordelingskurven viser falt over halvparten av utvalget innenfor midt-selvmonitoreringsgruppen (52,3%). Dette funnet stemmer godt overens med det en ville forvente å se når det gjelder befolkningsmajoritetens selvmonitoreringsorientering (Snyder, 1987).

Av de som svarte på Snyders (1974) selvmonitoreringsskala (oversatt av meg) (N = 174), falt 33 personer inn i lav-selvmonitoreringsgruppen (M = 7,8. SD = 1,5.); 91 personer falt inn i midt-selvmonitoreringsgruppen (M = 12,7. SD = 1,7); og 50 personer falt inn i høy-selvmonitoreringsgruppen (M = 17,8. SD = 1,7).

Kjønnfordelingen var ganske ulik for lav, midt- og høy-selvmonitoreringsgruppene. I lav-selvmonitoreringsgruppen var det over fire ganger så mange kvinner som menn (6 menn og 26 kvinner). I midt-selvmonitoreringsgruppen var det nesten tre ganger så mange kvinner som menn (23 menn og 67 kvinner). I høy-selvmonitoreringsgruppen var det litt over dobbelt så mange kvinner som menn (15 menn og 32 kvinner) (se Tabell 1). Kjønnfordelingen er

altså ganske ujevn, men Snyder (1987) påpeker at det ikke er en vesentlig forskjell i selvmonitorerings-skåre med tanke på kjønn.

Tabell 1
Oversikt over kjønnsfordelingen.

	Tilfeller					
	Valide		Mangler		Totalt	
	N	Prosent	N	Prosent	N	Prosent
	169	97,1%	5	2,9%	174	100,0%

		Kjønn		Totalt
		han	hun	
Lav-SM-gruppe	Antall	6	26	32
	% innen kjønn	13,6%	20,8%	18,9%
Midt-SM-gruppe	Antall	23	67	90
	% innen kjønn	52,3%	53,6%	53,3%
Høy-SM-gruppe	Antall	15	32	47
	% innen kjønn	34,1%	25,6%	27,8%
Totalt	Antall	44	125	169
	% innen kjønn	100,0%	100,0%	100,0%

Selvkonseptklarhet i lav- og høy-selvmonitoreringsgruppene

Jeg ville sammenligne selvkonseptklarhets-skårene fra de to gruppene (lav- og høy-selvmonitorering) for å se om det forelå en statistisk signifikant forskjell mellom de to gruppene selvkonseptklarhetsgjennomsnitt ved å bruke en uavhengig t-test.

Campbell, et. al. (1996) *self-concept clarity scale* består av 12 påstander, og bruker en skala fra 1 til 5, hvor 1 er helt uenig, og 5 er helt enig. Alle spørsmålene er reversert unntatt spørsmål 6 og 11, hvilket betyr at en skåre på 1 blir til 5, 2 blir til 4, 3 forblir 3, 4 blir til 2, og 5 blir til 1. Jo høyere endelig skåre, jo større grad av selvkonseptklarhet. Cronbachs alpha for hele utvalget er akseptabel ($\alpha = .806$).

Av de som svarte på Campbell, et. al. (1996) selvkonseptsklarhetsskala (oversatt av meg) ($N = 174$), viste lav-selvmonitoreringsgruppen et gjennomsnitt på 3.6 og et standardavvik på .55; midt-selvmonitoreringsgruppen hadde et gjennomsnitt på 3.7 og et standardavvik på .83; og høy-selvmonitoreringsgruppen hadde et gjennomsnitt på 3.1 og et standardavvik på .71.

For å se om de tre selvmonitoreringsgruppene var signifikant forskjellige fra hverandre i forhold til selvkonseptsklarhet, ble det gjennomført en uavhengig t-test mellom lav- og midt-selvmonitoreringsgruppen, og en mellom midt- og høy-selvmonitoreringsgruppen. Resultatene viste at det ikke var noen signifikant forskjell mellom lav- og midt-selvmonitoreringsgruppen ($t(86) = -.757$ $p > .451$), men at det var en signifikant forskjell mellom midt- og høy-selvmonitoreringsgruppen ($t(139) = 4,2$ $p < .001$).

Kjønnsfordelingen var som vi så ganske ulikt fordelt på de tre selvmonitoreringsgruppene, og når det gjelder selvkonseptsklarhet skriver Campbell, et. al. (1996), at kvinner tendensielt viser en lavere grad av selvkonseptsklarhet enn menn. For å se om dette gjaldt mitt utvalg ble det gjennomført en uavhengig t-test for å se om kvinnene ($M = 3.6$, $SD = .5$) skårte signifikant forskjellig fra mennene i lav-selvmonitoreringsgruppen ($M = 3.2$, $SD = .6$); og om kvinnene ($M = 3.1$, $SD = .8$) skårte signifikant forskjellig fra mennene i høy-selvmonitoreringsgruppen ($M = 3$, $SD = .6$). Resultatene viste at det verken var noen signifikant forskjell mellom kjønnene tilstede i lav-selvmonitoreringsgruppen ($t(30) = -1.59$ $p > .123$), eller høy-selvmonitoreringsgruppen ($t(45) = -.466$ $p > .644$). Nærmere drøftelse om dette kommer vi tilbake til i diskusjonsdelen.

Endelig analyse

Til slutt viste en uavhengig t-test, $t(79) = 3,5$ $p < .001$, at høy-selvmonitorerende individer viste som predikert en signifikant lavere grad av selvkonseptsklarhet ($M = 3.1$, $SD = .71$) enn lav-selvmonitorerende individer ($M = 3.6$, $SD = .55$). Effektstørrelsen var medium $r = .36$. Lav-selvmonitoreringsgruppens selvkonseptsklarhet viste seg derimot å ikke være signifikant forskjellig fra midt-selvmonitoreringsgruppen, og dette skal vi gå inn på nærmere under diskusjonsdelen.

Diskusjon

Hva sier egentlig resultatene?

Som resultatene fra prosjektet mitt (basert på det oppnådde utvalget) viser har høy-selvmonitorerende individer som predikert en signifikant lavere grad av selvkonseptklarhet enn lav-selvmonitorerende individer. Hypotesen er, på basis av dette utvalget, dermed bekreftet, men allikevel er det viktig å understreke noen punkter ved disse resultatene. Det var ingen signifikant forskjell mellom lav-selvmonitoreringsgruppen og midt-selvmonitoreringsgruppen i forhold til selvkonseptklarhet. Lav-selvmonitoreringsgruppen og midt-selvmonitoreringsgruppen viste vesentlig like stor grad av selvkonseptklarhet, noe som kan reflektere det at selv om en er veldig prinsipiell og lite påvirket av situasjonsfaktorer, vil ens opplevelse av seg selv ikke være mer klar og konsistent enn gjennomsnittsbefolkningen. Høy-selvmonitoreringsgruppen, på den andre siden, var preget av lavere grad av selvkonseptklarhet enn det en vil forvente at majoritetsbefolkningen har (midt-selvmonitoreringsgruppen). Deres pragmatiske og situasjonsavhengige atferdsmønstre ser altså ut til å gi en gjennomsnittlig lavere grad av klarhet om hvem/hva en er.

Det er enkelte faktorer som kan ha vært med på å påvirke resultatene i varierende grad, og hvis vi skal generalisere resultatene blir det enda flere forhold å ta i betraktning. La oss ta en nærmere titt på hvilke disse kan være, og hva resultatene egentlig sier.

Utvalget

Data ble samlet fra 174 førsteårsstudenter på diverse forelesninger ved NTNU. Om norske førsteårsstudenters måte å svare på kan generaliseres til resten av befolkningen gjenstår kanskje å se, men utvalget ble hentet fra en god variasjon samfunnsvitenskapelige fag (psykologi, sosiologi, statsvitenskap, pedagogikk, og sosialantropologi). Som påpekt i teoridelen er det også spekulativt om vi kan generalisere vestlige resultater til østlige befolkninger, men vi kommer tilbake til dette. Deltagerne ble bedt om å fylle ut to spørreskjemaer i det auditoriumet hvor de hadde forelesning. Det kan tenkes at de ble påvirket av diverse bias, som f.eks. *sosial ønskverdighet* (følelsen av å ville opptre/fremstå som mer sosialt ideell, som kan ha fått dem til å minimere informasjon om sider av seg selv de ikke er tilfreds med) (Snyders selvmonitorerings-skjema har vist seg å ikke bli påvirket at

sosial ønskeverdighetseffekter (1987), mens Campbell, et. al.s selvkonseptklarhetsskjema ikke har rapportert om dette (1996)) eller *kravkarakteristika* (spekulasjoner om hva jeg som prosjektleder egentlig var ute etter i forhold til svar, som de da kan ha brukt som svarbasis) (Oxford dictionary, 2003), men det ble introduksjonsmessig påpekt at dette var anonymt og konfindensielt, og at det var viktig at de svarte så ærlig som mulig. Det at ikke alle som deltok på forelesningen valgte å fylle ut spørreskjemaene resulterte også i at det oftest var god avstand mellom respondentene i forhold til enkelte svarbias. Av de som svarte ble ca halvparten (83) med i den endelige analysen mellom lav- og høy-selvmonitorerende, som er et akseptabelt utvalg når en tenker på at majoriteten av befolkningen er midt-selvmonitorerende (Snyder, 1987).

Alder og kjønn

Aldersfordelingen var som vi kunne forvente sterkt preget av et relativt ungt utvalg i med det at utvalget kom fra førsteårsstudenter. De som svarte på skjemaene var hovedsakelig unge kvinner rundt 21 år, mens det i sammenligning nærmest var mangel på unge menn (44 menn i forhold til 125 kvinner). Jeg kan ikke si noe sikkert om denne variasjonen, men det virker som at introduksjonsfag i psykologi i dag (i Norge) er preget av en kvinnelig majoritet (min erfaring). I hvilken grad dette stemmer for de andre samfunnsvitenskapelige fagene som utgjorde utvalget vet jeg ikke. Av de som havnet i lav-selvmonitoreringsgruppen var kun 6 stk menn, mens det var 26 kvinner; midt-selvmonitoreringsgruppen inneholdt 23 menn og 67 kvinner, mens høy-selvmonitoreringsgruppen inneholdt 15 menn og 32 kvinner (totalt av de som oppga kjønn, $N = 169$). Som påpekt i resultatdelen har ikke Snyder funnet noen sammenheng mellom kjønnskategori og grad av selvmonitorering (1987), men Campbell, et. al. (1996) fant en relativt liten signifikant forskjell i forhold til dette. Kvinner viser tendensielt altså en lavere grad av selvkonseptklarhet enn menn, men denne forskjellen viste seg å ikke være tilstede i mitt utvalg. Det helhetlige utvalget inneholdt en absolutt majoritet av kvinner til å begynne med (125 kvinner av 169 som oppga kjønn), og med 58 kvinner av totalt 79 stk i lav- og høy-selvmonitoreringsgruppene tilsammen, kan en si at kvinner er relativt dominerende representert når det gjelder hypotesetestingen. Om dette har hatt mye å si for resultatene er lite sannsynlig, men det kan fortsatt være greit ha dette i tankene hvis en søker å generalisere resultatene til den norske befolkningen.

Gruppevariasjonene

Som vi kan se fra utvalget i fordelingskurven i resultatdelen (figur 2), faller majoriteten innenfor midt-selvmonitoreringsgruppen. 91 av 174 deltagere var i denne gruppen (52,3 %). Denne inndelingsandelen støttes av selvmonitoreringslitteraturen som normalt og forventet (Snyder, 1974). De aller fleste av oss vil falle innenfor denne gruppen, selv om vi kan være mer disponert til å helle mot den lave eller høye siden av midtkategorien. 33 ut av 174 falt innenfor lav-selvmonitoreringsgruppen når denne kategoriserte fra 9 til 1 på skalaen. Snyders originale selvmonitoreringsskala deler egentlig alle som skårer fra 8 til 1 inn i lav-selvmonitoreringsgruppen, men som indikert i metoddelen, hvis jeg hadde brukt denne inndelingen hadde jeg endt opp med 19 lav-selvmonitorerende individer. Dette ble et altfor lite utvalg å sammenligne høy-selvmonitoreringsgruppen med som hadde 50 respondenter. Som påpekt i metoddelen er skillet mellom de som skårer 9/25 og 8/25 ikke stort nok til å ikke rettferdiggjøre en relativ grense istedenfor den opprinnelige inndelingsgrensen.

Lav-selvmonitoreringsgruppens selvkonseptsklarhet ($M = 3.6$, $SD = .55$) viste seg å ikke være spesielt forskjellig fra midt-selvmonitoreringsgruppens selvkonseptsklarhet ($M = 3.6$, $SD = .82$), og en uavhengig t-test viste at det ikke var noen signifikant forskjell mellom dem. Disse to gruppene er altså nærmest like når det gjelder selvkonseptsklarhet, og det at jeg høynet grensen for lav-selvmonitoreringskategorien fra 8 til 9, kan godt ha påvirket dette, men, som påpekt i metoddelen, 9/25-grensen er fortsatt under ett standardavvik fra gjennomsnittet til hele utvalget ($M = 13.24$, $SD = 3.8$). Med andre ord, lav-selvmonitoreringsgruppen er fortsatt kategorisk forskjellig fra midt-selvmonitoreringsgruppen. I tillegg til dette er både lav- og midt-selvmonitoreringsgruppene signifikant forskjellig fra høy-selvmonitoreringsgruppen med tanke på selvkonseptsklarhet.

Effektstørrelsen for sammenligningen mellom lav- og høy-selvmonitoreringsgruppene var medium ($r = .36$) og reflekterer en moderat styrke. Selvkonseptsklarheten til lav- og høy-selvmonitorerende individer er da kanskje ikke overveldende forskjellig (basert på dette utvalget), men de er vesentlig forskjellig.

Hvordan går dette sammen med hypotese og teori?

Disse resultatene går imot den intuitive antagelsen om at lav-selvmonitorerende individer har et mer konsistent og klart erkjent selvkonsept enn resten av befolkningen. Det ser da altså ut til at selv om en har veldig konsistente atferdsmønstre, og drives av en heller

prinsipiell sosiokognitiv orientering, vil ens erkjennelse av ens egen selvkonseptualisering ikke være over gjennomsnittlig klart og konsistent definert. Det kan tenkes at lav-selvmonitorerende individer ikke viser større grad av selvkonseptklarhet enn midt-selvmonitorerende individer på grunn av det som ble spekulert om i teoridelen. Hvis deres konstante atferdsmønster ikke vinner dem sosial godkjenning på tvers av alle situasjoner, så er det tenkelig at dette kan påvirke deres erkjente selvkonseptklarhet. Hvis de hadde vist høyere grad av selvkonseptklarhet enn midt-selvmonitorerende individer, kunne vi kanskje antatt at de opplever god kryssituasjonell sosial godkjenning. Men om dette er tilfellet, ville inkludere mål på andre selvrelaterte aspekter (f eks følelse av sosial godkjenning), og fokuset ville da falle utenfor det som er tema for dette prosjektet. Det er, som vi har sett, ganske mange ting som påvirker hvordan selvkonseptet formes og oppleves.

Vi blir alle i varierende grad påvirket av de forskjellige situasjonene vi havner i gjennom livet, men denne varierende tilpassningstendensen vil altså først gå ut over ens selvkonseptklarhet hvis den konstante situasjonstilpassningen er over gjennomsnittlig stor, dvs. høy-selvmonitorerende. Som filmeksempelet *The Saint* i teoridelen påpekte, det er den stadig endrende person som er mer uklar på hvem han/hun er. Når vi tenker på hvor mange inntrykk vi både mottar og sender ut i løpet av en hverdag, skjønner vi hvor relativt vår generelle persona egentlig er. Dette er da også et vanlig aspekt av vår sosiale væren, men i hvilken grad vi er bevisst slik inntrykksforvaltning er jo, som vi har sett, et spørsmål om grad av selvmonitorering. Som vi så er høy-selvmonitorerende individers selvkonsept mindre erkjennelsesmessig klart og konsistent definert, men det behøver jo ikke bety at deres oppfattelse av seg selv ikke er situasjonsspesifikt konsistent.

At høy-selvmonitorerende individers relative atferdsrepertoar reduserer individets følelse av et klart og konsistent definert selvkonsept, har vært et av hovedpoengene i denne oppgaven, men kan en dermed si at alle som tenderer i å tilpasse seg varierende situasjoner har lav selvkonseptklarhet? Hva om en er sosialisert inn i et kulturelt betinget situasjonsavhengig tilpassningsmønster?

Som påpekt tidligere er det viktig å inkludere den krysskulturelle variasjonen rundt disse resultatene.

Krysskulturell generalisering

Det er kun en begrenset slutningen vi kan trekke fra et kulturelt betinget utvalg bestående av norske studenter når vi tenker på resultatene. Som Markus og Kitayama (1991)

påpeker, det interavhengige selvet tenderer i å tilpasse atferden sin i endrende situasjoner for å oppnå den kulturkonvensjonelle koblingen med andre – noe som indikerer lavere kryssituasjonell atferdskonsistens blant andre japanesere. Det ser også ut at selv om deres selvpresentasjon endrer seg på tvers av situasjoner, er deres oppfattelse av selvet konsistent. I vesten er vi mer tilbøyelige til å inntrykksforvalte for å bli godtatt som et unikt individ blant mengden, eller for å redde ansikt via passivt gruppe-medlemskap. Fokuset ligger på individets følelse om seg selv *ved siden av* gruppen. I østlige samfunn er behovet for å inntrykksforvalte dypt forankret i det kollektivistiske kulturkonvensjonelle ideal om å tilhøre, og være en del av gruppehelheten. Siden vi er medlemmer i mange såkalte statusgrupper, spiller vi også mange gruppeavhengige roller. Denne situasjonsvariasjonen kan i vesten anses som høy-selvmonitoreringstendenser, mens det i østen ikke trenger å indikere en gitt selvmonitoreringsorientering. Lav-selvmonitorerende individer vil endre seg lite fra gruppe til gruppe i vesten - dette er en refleksjon av deres preferanser og atferdsmønster, men å ikke endre seg for å blende inn og være en del av gruppen, kan for østlige mennesker oppleves som ubehagelig. I teoridelen påpekte jeg at Snyder (1987) snakker om hvordan høy-selvmonitorerende individer kun konformerer til situasjonen når dette er forventet, mens de i situasjoner hvor autonomi er det ønskede ender opp som ikke-konforme. Det å konformere er ikke, for østlige mennesker, kun en refleksjon av deres situasjonsavhengige tilpassningsmønster, men heller en refleksjon av deres kulturelle *selfways* (Markus, Mullally, & Kitayama, 1997). Det er tenkelig, på basis av dette, at høy-selvmonitoreringstendenser i østen ikke nødvendigvis er en refleksjon av høy-selvmonitoreringsorientering, men heller den kulturelle måte å forholde seg på. I vesten vil en ofte endrende atferd antageligvis reflektere en lavere grad av klart og konsistent selvkonsept, mens det i østen blir motsatt. Jo mer vellykket ens tilpassningsmønster er, jo klarere selvkonseptserkjennelse. Dette kan bety at selv om en japaner skårer høyt på selvmonitoreringsskalaen, kan han/hun fortsatt skåre høyt på selvkonseptklarhetsskalaen.

Denne kulturelle variasjonen er viktig å ha i tanke når en ser på sammenhengen mellom selvoppfattelse og situasjonspåvirkning. Campbell, et. al. (1996) skriver, i sammenheng med østlige resultater, at *”høye selvkonseptklarhetsskåre reflekterer mest sannsynlig selvkonsept som anses som normativt kontekstuellet fleksibel eller responderende”* (s.153 – min oversettelse). De påpeker også farene ved å generalisere vestlige resultater til å gjelde østlige befolkninger. Asiatiske deltagere, sier de, har problemer med å svare på abstrakte selvkonseptspørsmål uten noen kontekstsrelasjon (som reflekterer en mer vestlig måte å tenke på), og at i lys av dette må en være forsiktig når en tolker

selvkonseptklarhetsresultater fra asiatiske utvalg (Campbell, et. al. 1996). Denne kulturforskjellen reflekterer såkalte *selfways*, som vi har sett er kulturelt og tidsmessig betingede karakteristiske mønstre for sosiokulturell deltagelse som inkluderer måter å tenke, føle og handle, som igjen stammer fra ens sosiokulturelle kontekst.

Disse resultatene kan da altså kun brukes til å diskutere vestlige befolkninger, og da (med en viss sikkerhet) primært nordeuropeiske mennesker. I hvilken grad resultatene er gjeldende utover disse grensene har ikke vært fokus i denne oppgaven, og gjenstår da å se.

Selvkonseptklarhet og selvpresentasjonsfokus

Selvkonseptet er, som vi har sett, i stor grad et sosialt produkt. Hvor mye situasjonen betyr for oss, hvordan vi responderer til situasjonen, og hvordan enkelte deler av selvkonseptet blir mer prominent enn andre, er gode eksempler på selvkonseptets evne til å variere, endre og selvmonitorere. Som modellen min fra teoridelen illustrerer (figur 1. s.10), selvmonitoreringstilbøyeligheten påvirkes av mange omkringliggende faktorer. Om inntrykksforvaltningen er ment å beskytte mot uønskede inntrykk eller opparbeide favoriserende inntrykk om en selv; hva slags form for selvpresentasjon som brukes av individet (perifere eller sentrale virkemidler); kontekstens kommunikasjonsmønster på basis av de sosiokognitive mekanismene involvert; personligheten til inntrykksforvalteren; motivasjonen til å ville inntrykksforvalte, og til slutt graden av selvmonitorering. Disse varierende faktorene gir mange muligheter i seg selv, men koblet med tanker om hvordan selvkonseptet fungerer på tvers av livets mange situasjoner, ender vi opp med en nærmest umulig kompleks redegjørelse.

Rosenberg og Kaplans (1982) tanker om selvkonseptets mange aspekter gir, som vi så i teoridelen, en god måte å se på selvkonseptets sosiokognitive variasjon i samlag med situasjonspåvirkninger for å produsere vår selvmonitoreringsorientering. Enten det er snakk om komponentene, strukturen, dimensjonene, oppmerksomhetsfokus, regionene, nivåene, eller motivene; selvkonseptet og situasjonspåvirkninger går hånd i hånd. Også formasjonen av selvkonseptet (reflektert vurdering, sosial sammenligning, selvattribusjon, og psykologisk sentralisering) er som vi så sterkt avhengig av den sosiale innflytelsen.

Vestlige høy-selvmonitorerende individers selvkonsept kan altså sies å være mindre klart og konsistent erkjent enn majoritetsbefolkningen. Deres selvkonseptaspekter (komponenter, struktur, dimensjoner, oppmerksomhetsfokus, regioner, nivåer, og motiver) gir utgangspunkt for et annet selvpresentasjonsmønster enn lav-selvmonitorerende individer. En

veldig pragmatisk personlighet vil alltid være forankret i et bestemt aspekt av selvet, men denne selvkonseptualiseringen ser ut til å ha blitt til gjennom mange relativt forskjellige måter å forholde seg på (inntrykksforvaltning). Som påpekt i teoridelen, med utgangspunkt i en gitt erkjent situasjon spør det pragmatiske selvet ”hvem vil denne situasjonen at jeg skal være, og hvordan kan jeg være den personen?”, mens det prinsipielle selvet spør, ”hvem er jeg, og hvordan kan jeg være meg i denne situasjonen?” (Snyder, 1987). Det prinsipielle lav-selvmonitorerende selvkonsept bærer, som vi har sett, like mye preg av en konsistent måte å forholde seg gjennom livet på som den midt-selvmonitorerende majoritetsbefolkningen. I den grad det forekommer situasjonsvariasjoner hos lav- og midt-selvmonitorerende individers atferd, er det antageligvis snakk om betydningen de forskjellige situasjonene har for individet. Enkelte ganger ser en det nødt til å endre seg litt for å passe bedre inn, men dette blir sjeldent en vane. Istedenfor å bytte mellom atferdspersonaer i ens rollerepertoar, vil majoritetsbefolkningen mest sannsynlig kun se relevansen av å skape litt andre inntrykk der og da for anledningen, for så å falle tilbake på vante mønstre.

I denne oppgaven har vi sett at det ser ut til at det er den mest endrende som viser lavest grad av selvkonseptklarhet (ut i fra dette begrensede vestlige utvalget). Vår identitet (hvem vi er), vår personlighet (hvordan vi er), og vårt selvkonsept (hva vi er) er selvfølgelig gjensidig avhengige aspekter av vår oppfattelse av oss selv. Det er særdeles vanskelig å diskutere et av dem uten å inkludere de andre, men for denne oppgaven har fokus vært på hvordan varierende inntrykksforvaltere fenomenologisk erfarer seg selv når det gjelder selvklarhet- og konsistens. Det å være klar over hvem og hva en er reflekteres blant annet i det som i teoridelen ble omtalt som selvkrystallisering, og i tillegg til dette har vi et slags internt skille mellom noe annet vi var inne på, autentiske og uautentiske tanker og handlinger (Rosenberg og Kaplan, 1982). På enkelte måter kan disse to aspektene konkretisere tematikken i oppgaven – selvkonseptskrySTALLISERING- og autentisitet. Noen ganger er vi mindre klare på hvem vi er fordi vi gjør ting som ikke stemmer overens med hvem vi føler at vi er.

Samfunnsnytt

Prosjektet gir forståelse for hvordan vi som sosiale vesener blir påvirket av den sosiale verden, og hvordan vår adaptasjon til den eksterne verden kan komme til å forme hvordan vi ser på oss selv. Det kan tenkes at en kan utarbeide en holdning til denne variasjonen i samfunnet

ettersom vestlige samfunn er sterkt preget av å oppfordre folk til å projisere et favoriserende inntrykk av seg selv. Den rette selvpresentasjon diskuteres ofte i samfunnet i form av jobbintervjuer, stevnemøter, forretningsmøter, kundebehandling, og ikke minst i politikken, i form av den absolutt ideelle presentasjon. Prosessen ved hvor vi forvalter våre sosiale inntrykk er en integrert del av samfunnet og ellers den menneskelige sameksistens. Mange vitenskapelige prosjekter har som mål å utarbeide prototyper eller intervensjoner som kan direkte anvendes i samfunnet for å forbedre et eller flere spesifikke forhold. Selvpresentasjon og inntrykksforvaltning, som så meget i psykologien, handler om mer generell menneskelig interaksjon, og gir dermed ikke alltid direkte anvendbare ”produkter”. Den kunnskapen som utarbeides gir heller grunnlag for innsikt i problemstillinger i samfunnet som en så kan basere intervensjoner på. Innen arbeidslivet, f eks, finnes mange taktikker den enkelte arbeidstaker eller leder kan bruke for å skreddersy sine utsendte signaler. Den ideelle leder eller arbeidstaker kommer gjerne med en oppskrift om hva som fungerer og hva som burde unngås for å skape de rette/favoriserende inntrykk. Det finnes også en rekke bøker om hvordan finne kjærligheten i livet, og hvordan forbedre sitt generelle selvbilde/image, men også her er det mye konvensjonell folkevisdom og utvannet idegrunnlag.

Oftentimes går de samme rådene i arv uten at noen har sett nærmere på om disse egentlig har særlig stor effekt (jfr. stevnemøterådet fra teoridelen, ”vær deg selv”). Mange mennesker gir også uttrykk for å gå imot såkalt *mainstream* måte å leve på, hvor en angiverlig ikke konformerer til konvensjonelle kleskoder og såkalte politiske korrekte holdninger, men selv disse menneskene anvender inntrykksforvaltning i like stor grad. Enten det er i form av klær, utsmykning eller holdninger som representerer subgrupper i samfunnet, så er denne selvpresentasjonen alltid basert på visse ideelle inntrykk en vil projisere. En vil kanskje skille seg mer ut hvis en går imot majoritetens måte å forholde seg på, og ofte sier vi at slike mennesker bare vil ha oppmerksomhet – og det er ofte sant, men oppmerksomhet fra hvem? Ved andre ord, selvpresentasjon og inntrykksforvaltning er en integrert del av menneskets sosiale verden - uavhengig av om du diskuterer samtidens majoritetsideal eller ikke.

Som Rosenberg og Kaplan i varierende grad har vist, alles selvkonsept er under et gjensidig påvirkningsforhold hvor preferanser, erfaringer, og situasjonens relevans spiller inn. En situasjon kan oppleves annerledes fra person til person, og basert på graden av situasjonstilpassning (selvmonitorering) kan vi komme til å handle og tenke på måter som egentlig ikke faller oss naturlig. I en kultur hvor en alltid må passe på å tilpasse seg for å komme fremover, kan folk muligens utvikle en mer usikker selvoppfattelse over tid. Men,

som indikert tidligere, om fokus for slik tilpassning er rettet mot fellesskapet og en kollektiv medlemskapsfølelse (i motsetning til den individuelle *klatre stigen alene*-mentaliteten), kan det være at vi heller blir mer sikre på oss selv i forhold til selvkonseptualisering.

Oppgaven gir kanskje mer en introduksjon om slike forhold (med en understrekning om hvor vanlig og viktig slik sosiokognitiv interaksjon er for oss mennesker) enn den opplyser om revolusjonære nye temaer. Det er viktig, skal det sies, at for å forstå hvilken effekt varierende atferd har på måten vi opplever oss selv, må vi ha den nødvendige bakgrunnsinformasjonen for å bruke dette til noe. Det kan ofte være fristende å konkludere med absolutte/fundamentale/universale forhold, men som vi har sett, selvpresentasjon og inntrykksforvaltning, situasjonens evig endrende karakter, selvmonitoreringstilbøyeligheter, selvkonseptualiseringsaspekter, og ikke minst, krysskulturell variasjon. Alle disse utgangspunktene må i en viss grad tas med for å oppnå en ideelt sett fullverdig forståelse av hele den innviklede tematikken. Uansett hvor en befinner seg i verden – selvoppfattelse og sosial tilpassning er uadskillelige.

Avsluttende tanker

Teoretiseringen rundt, og resultatene av dette prosjektet har vist at mennesker endrer seg forskjellig fra situasjon til situasjon (enten for å passe bedre inn eller oppnå ideelle inntrykk), og måten de opplever seg selv i forhold til slik endring varierer med. Lav-selvmonitorerende individer viser ikke høyere grad av selvkonseptklarhet enn majoriteten av befolkningen (midt-selvmonitorerende individer), selv om en kan spekulere rundt hva som forårsaker dette. Høy-selvmonitorerende individer, på den andre siden, viser en lavere grad av selvkonseptklarhet enn resten av befolkningen, men mest sannsynlig kun hvis en snakker om vestlige utvalg. Det ser dermed ut til å være en del faktorer som påvirker disse aspektene, og den store mengden med spekulasjonsmuligheter gjør det enda mer varierende. Allikevel kan det sies at denne informasjonen har belyst en del usikkerhet angående selvmonitorering og selvkonseptualisering. De intuitive antagelsene om dette temaet stemmer ikke helt overens med empirien, og i granskningen av dette forholdet har nye implikasjoner gitt flere spørsmål enn svar. Samtidig har prosjektet også bekreftet det at høy-selvmonitorerende individer (i nordeuropa) *faktisk viser*, statistisk sett, en lavere grad av selvkonseptklarhet enn mindre selvmonitorerende individer. Jeg har fullført det som var prosjektmålet, og endt opp med flere

interessante punkter å basere mulige fremtidige prosjekter på. I hvilken grad annen forskning gir mer nærgående informasjon om disse temavariasjonene gjenstår å se!

Referanser

- Arkin, R. M. (1981). Self-Presentation Styles. I J. T. Tedeschi. (Red.). *Impression Management. Theory and Social Psychological Research* (s. 311-330). New York: Academic Press.
- Backman, C. W., Secord, P. F., & Pierce, J. R. (1982). Resistance to Change in the Self Concept as a Function of Consensus Among Significant Others. I M. Rosenberg., & H. B. Kaplan. (Red.). *Social Psychology of the Self-Concept*. (s. 179-186). USA: Harlan Davidson, Inc.
- Bem, Daryl. J. (1967). Self-Perception: an Alternative Interpretation of Cognitive Dissonance Phenomena. *Psychological Review*, 74 (3), 183-200.
- Bower, G. H., & Gilligan, S. G. (1979). Remembering information related to one's self. *Journal of Research in Personality*, (13), 420-432.
- Bracken, B. A. (1996). *Handbook of Self-Concept. Developmental, Social, and Clinical Considerations*. USA: John Wiley & Sons, Inc.
- Brewer, M. B., & Hewstone, M. (2004). *Self and Social Identity (Perspectives on Social Psychology)*. USA: Wiley-Blackwell press.
- Brøgger, J. (1999). *Psykologisk antropologi*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Campbell, J. D., Trapnell, P. D., Heine, S. J., Katz, I. M., Lavalley, L. F., & Lehman, D. R. (1996). Self-Concept Clarity: Measurement, Personality Correlates, and Cultural Boundaries. *Journal of Personality and Social Psychology*. 70 (1), 141-156.
- Cialdini, R. B. (2001). *Influence. Science and Practice* (4 utg.). USA: Allyn & Bacon.
- Donne, J. (1987). *Devotions upon Emergent Occasions*. A. Raspa. (Red.). USA: Oxford University Press.
- Dubrin, A. J. (2011). *Impression Management in the Workplace. Research, Theory, and Practice*. USA: Routledge.
- Fiske, S. T., & Taylor, S. E. (1991). *Social Cognition* (2 utg.). USA: McGraw-Hill, Inc.

- Goffman, E. (1955). On Face-Work: An Analysis of Ritual Elements in Social Interactions. *Psychiatry*, (18), 213-231.
- Goffman, E. (1959). *The Presentation of Self in Everyday Life*. USA: Anchor books.
- Harter, S. (1999). *The Construction of The Self – A Developmental Perspective*. USA: The Guilford Press.
- Hattie, J. (1992). *Self-Concept*. USA: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Ibsen, H. (2006). *Vildanden* (2 utg.). Oslo: Gyldendal klassiker.
- James, W. (1990). *The Principles of Psychology*. USA: Encyclopædia Britannica, Inc.
- Jones, E. E. (1964). *Ingratiation*. New York: Meredith Publishing Company.
- Kuhn, M. H., & McPartland, T. (1954). An empirical investigation of self-attitudes. *American Sociological Review*, (19), 68-76.
- Leary, M. R. (1993). The interplay of private self-processes and interpersonal factors in self presentation. I J. Suls. (Red.). *Psychological perspectives on the self* (vol. 4, s.127-156). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Leary, M. R. (1996). *Self-Presentation. Impression Management and Interpersonal Behavior*. USA: Westview Press.
- Leary, M. R. (2007). *The Curse of the Self. Self-awareness, Egotism, and the Quality of Human Life*. USA: Oxford University Press.
- Leary, M. R., & Allen, A. B. (2011). Self-Presentational Persona: Simultaneous Management of Multiple Impressions. *Journal of Personality and Social Psychology*, 101 (5), 1033-1049.
- Lennox, R., & Wolfe, R. (1984). Revision of the Self-Monitoring Scale. *Journal of Personality and Social Psychology*, (46), 1349-1364.
- Markus, H. (1982). Self-Schemata and Processing Information About the Self. I M. Rosenberg. & H. B. Kaplan. (Red.). *Social Psychology of the Self-Concept*. (s. 50-66). USA: Harlan Davidson, Inc.

- Markus, H. R., & Kitayama, S. (1991). Culture and the self: Implications for cognition, emotion, and motivation. *Psychological Review*, (98), 224-253.
- Markus, H. R., Mullally, P. R., & Kitayama, S. (1997). Selfways: Diversity in modes of cultural participation. I U. Neisser. & D. A. Jopling. (Red. s.13-61). *The Conceptual Self in Context. Culture, experience, self-understanding*. USA: Cambridge University Press.
- McGuire, W. J., & Padawer-Singer, A. (1982). Trait Saliency in the Spontaneous Self Concept. I M. Rosenberg. & H. B. Kaplan. (Red.). *Social Psychology of the Self Concept*. (s.25-37). USA: Harlan Davidson, Inc.
- Moretti, M., & Higgins, E. T. (1990). The development of self-system vulnerabilities: Social and cognitive factors in developmental psychopathology. I R. J. Sternberg & J. Kolligian (Red.). *Competence considered* (s.286-314). New Haven, Mich: Yale University Press.
- Neisser, U., & Jopling, D. A. (1997). *The Conceptual Self in Context. Culture, experience, self-understanding*. (Red.). USA: Cambridge University Press.
- Ornstein, S. (1989). Impression management through office design. I R. R. Giacalone., & P. Rosenfeld. (Red.). *Impression management in the organization* (s. 411-426). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Oxford Dictionary of Psychology* (2003). New York: Oxford University Press.
- Rosenberg, M., & Kaplan, H. B. (1982). *Social Psychology of the Self-Concept*. USA: Harlan Davidson, Inc.
- Schneider, D. J. (1981). Tactical Self-Presentations: Toward a Broader Conception. I J. T. Tedeschi. (Red.). *Impression Management. Theory and Social Psychological Research* (s. 23-39). New York: Academic Press.
- Shakespeare, W. (2005). *As You Like It*. Great Britain: Wordsworth classics.
- Shavelson, R. J., Hubner, J. J., & Stanton, J. C. (1976). Self-concept: Validation of Construct Interpretations. *Review of Educational Research* (46), 407-441.

- Smith, E. E., & Medin, D. L. (1981). *Categories and concepts*. Cambridge, Ma: Harvard University Press.
- Snyder, M. (1974). Self-monitoring of expressive behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 30 (4), 526-537.
- Snyder, M. (1987). *Public Appearances, Private Realities: The Psychology of Self Monitoring*. USA: W.H. Freeman & Company.
- Snygg, D., & Combs, A. W. (1949). *Individual Behavior: a New Frame of References for Psychology*. New York: Harper.
- Tedeschi, J. T. (1981). *Impression Management. Theory and Social Psychological Research*. (Red). New York: Academic Press.
- Tedeschi, J. T., Schlenker, B. R., & Bonoma, T. V. (1971). Cognitive dissonance: Private ratiocination or public spectacle? *American Psychologist*, (26), 685-695.
- Turner, R. H. (1982). The Real Self: From Institution to Impulse. I M. Rosenberg. & H. B. Kaplan. (Red.). *Social Psychology of the Self-Concept*. (s.79-87). USA: Harlan Davidson, Inc.
- Wylie, R. C. (1989). *Measures of Self-Concept*. USA: University of Nebraska Press.

Appendiks

Appendiks nr.1 – selvmonitoreringsskjema på norsk.

Spørreskjema for selvevaluering I. Masteroppgave i Kultur, Sosial, og Samfunnspsykologi. NTNU. Psykologisk Institutt. Tony Hallan Micaelsen. (micaelse@stud.ntnu.no)
Utsagnene som følger handler om dine personlige reaksjoner til forskjellige situasjoner. Ingen to utsagn er helt like, så vær vennlig å tenk igjennom hvert utsagn nøye før du svarer. Hvis et utsagn er SANT eller FOR DET MESTE SANT i forhold til deg, svært området markert med en S. Hvis et utsagn er USANT eller FOR DET MESTE USANT i forhold til deg, svært området markert med en U. Det er viktig at du svarer så ærlig du kan. Svarene dine vil bli behandlet konfidensielt. Tusen takk for at du svarer!
Alder: Kjønn: Han – Hun
1. Jeg syntes det er vanskelig å imitere andres atferd. (S) (U)
2. Min atferd er vanligvis et uttrykk for mine sanne indre følelser, holdninger og antagelser. (S) (U)
3. På fester og ved sosiale sammenkomster prøver jeg ikke å gjøre eller si ting som andre vil like. (S) (U)
4. Jeg kan kun argumentere for ideer som jeg allerede tror på. (S) (U)
5. Jeg kan holde improviserte taler på temaer hvor nesten ikke har noe informasjon. (S) (U)
6. Jeg antar at jeg setter på et show for å imponere eller underholde folk. (S) (U)
7. Når jeg er usikker på hvordan jeg skal forholde meg i en sosial situasjon, ser jeg til andres atferd for hint. (S) (U)
8. Jeg ville antageligvis blitt en god skuespiller. (S) (U)
9. Jeg søker sjeldent råd fra venner om valg av filmer, bøker eller musikk. (S) (U)
10. Jeg opptre noen ganger for andre med å ha dypere følelser enn jeg faktisk føler. (S) (U)
11. Jeg ler mer når jeg ser en komedie med andre enn når jeg er alene. (S) (U)
12. I en gruppe mennesker er jeg sjelden midtpunktet. (S) (U)
13. I forskjellige situasjoner med forskjellige folk opptre jeg ofte som forskjellige personer. (S) (U)
14. Jeg er ikke spesielt god på å få andre til å like meg. (S) (U)
15. Selv om jeg ikke koser meg, later jeg ofte som om jeg gjør det. (S) (U)
16. Jeg er ikke alltid den personen jeg utgir meg som. (S) (U)
17. Jeg vil ikke endre mine meninger (eller måten jeg gjør ting) for å tilfredsstille eller vinne favor med andre. (S) (U)
18. Jeg har vurdert å bli en underholder. (S) (U)
19. For å komme overens med andre og bli likt, tenderer jeg å bli det folk forventer at jeg er fremfor noe annet. (S) (U)
20. Jeg har aldri vært god på leker som miming eller improviserende skuespill. (S) (U)
21. Jeg har vanskeligheter med å endre atferden min for å passe sammen med forskjellige folk og situasjoner. (S) (U)
22. På fester lar jeg andre komme med vitser og historier. (S) (U)
23. Jeg føler meg litt utilpass ved sammenkomster, og gir ikke så godt inntrykk som jeg burde. (S) (U)
24. Jeg kan se hvem som helst i øynene og fortelle en løgn med et rett ansikt (hvis det har rett hensikt). (S) (U)
25. Jeg kan mislede folk ved å være vennlig når jeg egentlig misliker dem. (S) (U)

Appendiks nr.2 – selvmonitoreringsskjema på engelsk (spørsmålene er rettet mot høy-selvmonitorering i det at en må svare false (F) eller true (T) for å få et poeng).

Self-monitoring scale.
1. I find it hard to imitate the behavior of other people. (F)
2. My behavior is usually an expression of my true inner feelings, attitudes, and beliefs. (F)
3. At parties and social gatherings, I do not attempt to do or say things that others will like. (F)
4. I can only argue for ideas which I already believe. (F)
5. I can make impromptu speeches even on topics about which I have almost no information. (T)
6. I guess I put on a show to impress or entertain people. (T)
7. When I am uncertain how to act in a social situation, I look to the behavior of others for cues. (T)
8. I would probably make a good actor. (T)
9. I rarely seek advice of my friends to choose movies, books, or music. (F)
10. I sometimes appear to others to be experiencing deeper emotions than I actually am. (T)
11. I laugh more when I watch a comedy with others than when alone. (T)
12. In a group of people I am rarely the center of attention. (F)
13. In different situations and with different people, I often act like very different persons. (T)
14. I am not particularly good at making other people like me. (F)
15. Even if I am not enjoying myself, I often pretend to be having a good time. (T)
16. I am not always the person I appear to be. (T)
17. I would not change my opinions (or the way I do things) in order to please someone else or win their favor. (F)
18. I have considered being an entertainer. (T)
19. In order to get along and be liked, I tend to be what people expect me to be rather than anything else. (T)
20. I have never been good at games like charades or improvisational acting. (F)
21. I have trouble changing my behavior to suit different people and different situations. (F)
22. At a party I let others keep the jokes and stories going. (F)
23. I feel a bit awkward in company and do not show up quite so well as I should. (F)

24. I can look anyone in the eye and tell a lie with a straight face (if for a right end). (T)

25. I may deceive people by being friendly when I really dislike them. (T)

Kilde: Snyder, M. (1974). Self-monitoring of expressive behavior.

Journal of Personality and Social Psychology, 30 (4), 526-537.

Appendiks nr.3 – selvkonseptsklarhetsskjema på norsk.

Spørreskjema for selvevaluering II.	
Vær vennlig å angi i hvilken grad du er enig eller uenig i hvert utsagn på en skala fra 1 til 5, hvor 1 er helt uenig, og 5 er helt enig. Sett ring rundt det tallet som passer best for deg. Det er viktig at du svarer så ærlig du kan. Svarene dine vil bli behandlet konfidensielt. Tusen takk for at du svarer!	
Alder:	
Kjønn: Han – Hun	
1. Mine antagelser om meg selv er ofte motstridende.	
Helt Uenig -	<u>1</u> <u>2</u> <u>3</u> <u>4</u> <u>5</u> - Helt Enig
2. Jeg kan ha en gitt holdning til meg selv én dag, men en helt annerledes en på en annen dag.	
Helt Uenig -	<u>1</u> <u>2</u> <u>3</u> <u>4</u> <u>5</u> - Helt Enig
3. Jeg bruker mye tid på å tenke på hva slags person jeg egentlig er.	
Helt Uenig -	<u>1</u> <u>2</u> <u>3</u> <u>4</u> <u>5</u> - Helt Enig
4. Noen ganger føler jeg at jeg ikke er den personen jeg gir meg ut til å være.	
Helt Uenig -	<u>1</u> <u>2</u> <u>3</u> <u>4</u> <u>5</u> - Helt Enig
5. Når jeg tenker på den type person jeg har vært før i tiden, er jeg ikke sikker på hvordan jeg egentlig var.	
Helt Uenig -	<u>1</u> <u>2</u> <u>3</u> <u>4</u> <u>5</u> - Helt Enig
6. Jeg opplever sjeldent konflikter mellom de forskjellige aspektene av min personlighet.	
Helt Uenig -	<u>1</u> <u>2</u> <u>3</u> <u>4</u> <u>5</u> - Helt Enig
7. Noen ganger tenker jeg at jeg kjenner andre mennesker bedre enn jeg kjenner meg selv.	
Helt Uenig -	<u>1</u> <u>2</u> <u>3</u> <u>4</u> <u>5</u> - Helt Enig
8. Mine antagelser om meg selv ser ut til å endre seg veldig ofte.	
Helt Uenig -	<u>1</u> <u>2</u> <u>3</u> <u>4</u> <u>5</u> - Helt Enig
9. Hvis jeg ble bedt om å beskrive min personlighet, ville kanskje min beskrivelse ende opp med å være forskjellig fra en dag til en annen.	
Helt Uenig -	<u>1</u> <u>2</u> <u>3</u> <u>4</u> <u>5</u> - Helt Enig
10. Selv om jeg ville, tror jeg ikke at jeg ville fortalt noen hvordan jeg egentlig er.	

Helt Uenig - <u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u> - Helt Enig
11. Generelt sett har jeg en klar tanke om hvem jeg er og hva jeg er.				
Helt Uenig - <u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u> - Helt Enig
12. Det er ofte vanskelig for meg å bestemme meg for ting fordi jeg ikke egentlig vet hva jeg vil.				
Helt Uenig - <u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>5</u> - Helt Enig

Appendiks nr.4 – selvkonseptklarhetsskjema på engelsk.

SELF-CONCEPT CLARITY
1. My beliefs about myself often conflict with one another."
2. On one day I might have one opinion of myself and on another day I might have a different opinion."
3. I spend a lot of time wondering about what kind of person I really am."
4. Sometimes I feel that I am not really the person that I appear to be.
5. When I think about the kind of person I have been in the past, I'm not sure what I was really like."
6. I seldom experience conflict between the different aspects of my personality
7. Sometimes i think I know other people better than I know myself."
8. My beliefs about myself seem to change very frequently."
9. If I were asked to describe my personality, my description might end up being different from one day to another day
10. Even if I wanted to, I don't think I would tell someone what I'm really like."
11. In general, I have a clear sense of who I am and what I am. .
12. It is often hard for me to make up my mind about things because I don't really know what I want."

Kilde: Campbell, J. D., Trapnell, P. D., Heine, S. J., Katz, I. M., Lavalley, L. F., & Lehman, D. R. (1996). Self-Concept Clarity: Measurement, Personality Correlates, and Cultural Boundaries. *Journal of Personality and Social Psychology*. 70 (1), 141-156.

Appendiks nr.5 – opprinnelig prosjektbeskrivelse til NSD (del 1).

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hårfages gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Ute Barbara Gabriel
Psykologisk institutt
NTNU
Dragvoll
7491 TRONDHEIM

Vår dato: 14.06.2011

Vår ref: 27316 / 3 / LT

Deres dato:

Deres ref:

KVITTERING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 28.05.2011. Meldingen gjelder prosjektet:

27316	<i>Selvmonitorering og Selvkonsept – situasjonens påvirkning</i>
Behandlingsansvarlig	<i>NTNU, ved institusjonens øverste leder</i>
Daglig ansvarlig	<i>Ute Barbara Gabriel</i>
Student	<i>Tony Hallan Micaelsen</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, eventuelle kommentarer samt personopplysningsloven/-helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvern/forsk_stud/skjema.html. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://www.nsd.uib.no/personvern/prosjektoversikt.jsp>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 15.09.2011, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Vigdis Namtvedt Kvalheim

Lis Tenold

Kontaktperson: Lis Tenold tlf: 55 58 33 77

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Tony Hallan Micaelsen,

Avdelingskontorer / District Offices:

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1035 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uio.no

TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyrr.svarva@svt.ntnu.no

TROMSØ: NSD, HSL, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. martin-arne.andersen@uit.no

Appendiks nr.5 – opprinnelig prosjektbeskrivelse til NSD (del 2).

Personvernombudet for forskning

Prosjektvurdering - Kommentar

Prosjektnr: 27316

FORMÅL

Formålet med prosjektet er å se på forholdet mellom et utvalg bestående av lav- og høy-selvmonitorerende individer, og deres selvrapporterte oppfattelse av klart og konsistent selvkonsept.

UTVALG - REKRUTTERING OG FØRSTEGANGSKONTAKT

Utvalget består av personer (mellom 30 og 60) som svarer enten høyt eller lavt på Snyders selvmonitoreringsskala som deler dem inn i lav- og høy-selvmonitorerende grupper.

Utvalget skaffes ved å trekke ut lav- og høy-selvmonitorerende individer fra innsamlede selvmonitoreringsskjemaer som gis til studenter på en introduksjonsforelesning i psykologi ved NTNU. Studentene bes fylle ut skjemaet, og hvis de vil bes de også skrive ned e-postadressen sin for å være med på selve eksperimentet. Informasjonen de får om eksperimentet blir begrenset av hensyn til den avhengige variabelen i prosjektet. Denne e-postadressen blir da kontaktadressen for å komme i kontakt med selve målgruppen for eksperimentet. De som enten ikke vil oppgi e-postadresse eller hvis skåre ikke klassifiserer dem som lav- eller høy-selvmonitorerende, får ikke forespørsel om videre deltagelse, og deres selvmonitoreringsskjema ødelegges.

Prosjektleder Hallan Micaelsen rekrutterer utvalget og oppretter førstegangskontakten.

Alle i utvalget vil være over 18 år.

Personvernombudet legger til grunn at taushetsplikten ikke er til hinder for førstegangskontakten og at rekrutteringsmåte og førstegangskontakt er klarert med NTNU.

METODE FOR DATAINNSAMLING - REGISTRERING AV OPPLYSNINGER

Opplysningene samles inn gjennom en spørreskjemaundersøkelse, Snyders selvmonitoreringsskjemaer og Campells (selvkonseptklarhetsskjema).

Innsamlede opplysninger registreres på pc i nettverk tilknyttet Internett og på fysisk isolert privat pc. Personvernombudet legger til grunn at bruk av privat pc er i tråd med NTNU sine rutiner for datasikkerhet. Deltagerne får tildelt et referansenummer på e-post før oppmøte, og når dette oppgis ved oppmøte vil kun referansenummeret brukes for å koble selvmonitoreringsskåre med selvkonseptsskåre. De sendte e-postene fra prosjektleders sendt-mappe vil slettes sammen med innsamlede e-poster så snart forespørslene om å delta er sendt ut. Det vil lages en liste med e-postadressene som kobles til selvmonitoreringsskårene. Denne listen vil endres ved å erstatte e-postadressene med referansenumre. Listen med referansenumre vil printes ut og brukes som koblingsnøkkel for å sammenligne selvmonitoreringsskårene med selvkonseptsskårene. Kun prosjektleder har tilgang til denne listen.

INFORMASJON OG SAMTYKKE

Det gis muntlig og skriftlig informasjon og samtykke for deltagelse er ensbetydende med aktiv deltagelse. Prosjektleder har ikke lagt ved kopi av informasjonsskriv, men opplyser i meldeskjemaet at det gis muntlig og skriftlig informasjon. Personvernombudet legger til grunn at minimum følgende informasjon gis til utvalget;

Appendiks nr.5 – opprinnelig prosjektbeskrivelse til NSD (del 3).

- Formålet med prosjektet, og hva opplysningene skal brukes til
- Hvilke opplysninger som samles inn og hvilke datainnsamlingsmetoder som benyttes
- At forsker er underlagt taushetsplikt og at data behandles konfidensielt
- At innsamlede opplysninger anonymiseres ved prosjektslutt 15. september 2011
- Understreking av at deltakelse er frivillig og at et samtykke kan trekkes tilbake så lenge studien pågår uten at man må oppgi grunn.
- Navn og kontaktinformasjon til behandlingsansvarlig institusjon
- Navn på veileder Ute Barbara Gabriel.
- Det kan med fordel angis at prosjektet er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS

Personvernombudet legger til grunn for sin godkjenning at ovennevnte blir tatt til etterretning og at kopi av endelig informasjonsskriv ettersendes før det tas kontakt med utvalget.

PROSJEKTSLUTT

Innsamlede opplysninger anonymiseres ved prosjektslutt, senest 15.09.2011. Med anonymisering innebærer at navnelister slettes/makuleres, og ev. kategorisere eller slette indirekte personidentifiserbare opplysninger. Ved publisering vil ingen enkeltpersoner kunne gjenkjennes.

Appendiks nr.6 – endringsmelding til NSD om utsettelse av prosjektperiode.

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Ute Barbara Gabriel
Psykologisk institutt
NTNU
Dragvoll
7491 TRONDHEIM

Vår dato: 30.08.2011

Vår ref: 27316 LT/RF

Deres dato:

Deres ref:

ENDRING I STUDENTPROSJEKT

Vi viser til brev datert 29.08.2011 for prosjektet:

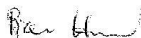
27316 *Selvmonitorering og Selvkonsept – situasjonens påvirkning*

Vi ser vi har angitt feil prosjektperiode. Ny prosjektstutt skal være 15.10.2011.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 15.10.2011, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplyninger.

Ta gjerne kontakt dersom noe er uklart.

Vennlig hilsen

Bjørn Henrichsen

Lis Tenold

Kontaktperson: Lis Tenold tlf: 55 58 33 77

Kopi: Tony Hallan Micaelsen,

Avdelingskontorer / District Offices:

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uio.no
TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyrre.svanva@svt.ntnu.no
TROMSØ: NSD, HSL, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. martin-arne.andersen@uit.no

Appendiks nr.7 – melding til NSD om endret prosjekt.

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Ute Barbara Gabriel
Psykologisk institutt
NTNU
Dragvoll
7491 TRONDHEIM

Vår dato: 17.10.2011

Vår ref: 27316 LT/RF

Deres dato:

Deres ref:

ENDRING I STUDENTPROSJEKT

Vi viser til brev datert 13.10.2011 for prosjektet:

27316 *Selvmonitorering og Selvkonsept – situasjonens påvirkning*

Personvernombudet tar til orientering at ny prosjektslutt er 15.11.2011 samt at deler av prosjektopplegget er endret. Vi gjør imidlertid oppmerksom på at dersom datamaterialet ikke kan anonymiseres til 15.11.2011 kan det bli krav om ny oppdatert informasjon til utvalget.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 15.11.2011, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplyninger.

Ta gjerne kontakt dersom noe er uklart.

Vennlig hilsen

Vigdis Namtvedt Kvalheim

Lis Tenold

Kontaktperson: Lis Tenold tlf: 55 58 33 77

Kopi: Tony Hallan Micaelsen,

Avdelingskontorer / District Offices:

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uio.no

TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyrr.svarva@svt.ntnu.no

TROMSØ: NSD, HSL, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. martin-arne.andersen@uit.no